БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 124 (5016)
Среда
Июниин
19
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

ВКП(б)-гэй Обкомой ээлжээтэ пленум

Июниин 15—17-ой үдэрнүүдтэ ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой ээлжээтэ XXIII пленум болож үнгэрбэ.

Пленум иимэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ:

1. Хабарай тарилгын дүнгүүд ба хүдөө ажахын ээлжээтэ хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ болон таряа тушаалгада бэлэдхэхэ зорилгонууд тухай;

2. 1946—1950 онуудта СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхооходо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуулитай дашарамдуулан хэгдэхэ олониитын-политическэ хүдэлмэриин дутагдалнууд ба тэрэниие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай.

Эдэ хэлсэгдэһэн асуудалнууд тушаа зохихо шиидхэбэринүүд абтаһан байна.

Һү тушаалга—гүрэн түрын хэрэг

Һү тоһон гээшэ арад зониие город тосхонуудай хүн зониие хангаха хэрэгтэ тон ехэ удхашанартай байһаниинь элитэ. Тиимэ дээрэһээ большевистскэ парти ба советскэ правительство болбол бэлэдхэлэй энэ нэгэн шухала асуудалда ехэхэн анхаралаа хандуулдаг гээшэ.

Һү тушаалгын гүн ехэ гүрэн түрын удхые ойлгоһон малажалта манай республикын түрүү колхозууд арюун нангин уялгаяа һайнаар дүүргэжэ байна. Илангаяа Иволга, Кяхтын түрүү колхозууд энэ талаар ехэ нарин нягта байжа, һү тушаалгынгаа түсэбые дүүргэхэ дүтэлөө. Иволгын аймаг бүхы дээрээ энэ жэлэй түсэбые 53,4 процент дүүргээд, мүн Кяхтын аймаг жэлэйнгээ түсэбэй гурбанай нэгэ хубиие гүйсэдхөөд байха юм.

Гэхэ зуура бүхыдөө Бурят-Монгол дотор һү болон тоһо бэлэдхэхэ ябадал туйлай һулаар ябажа байха юм. Энэ һарын арбанай мэдээгээр абаад үзэхэдэ, һү тушаалга оройдоо 23,7 процент, тэрэнэй тоодо колхозуудаар—27,3 процент, бусад ажахынуудаар—13-хан процент. туһалбариин ажахынуудаар—15 процент дүүргэгдээд байна.

Сэрэг дайниие шэн зоритто тэмсэлээрээ дабажа гараад, мүнөө шэнэ табанжэлэй туйлай ехэ ажалые хэжэ байһан баатар Эхэ оронойнгоо урдахи уялгые хүсэд ойлгоогүй байһан ябадал иимэ гашуудалтай һаһалдалда хүргөө гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Бэлэдхэлэй эмхи зургаанууд, түбхын түрүүндэ тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд нүхэр Окунев, Брикин ба Доржин гэгшэд һү тушаалга хүдөө нютагуудташье, мүн город тосхонуудташье иимэ унжагай нобшоор ябажа байхыень хаража байгаад, зохихо хэмжээ мүнөө болтор абаагүй байһаниинь алдуу эндүүтэй ушар болоно.

Мүн зарим аймагуудай партийна ба советскэ органууд хабарай тарилга гэжэ һамаарашоод лэ һү тушаалгые һайнаар ябуулха тухай мартажархео. Тэрэнэй бодото гэршэнь энэ байна: Хэжэнгын аймаг түсэбөө оройдоо 11,2 процент дүүргээ. Мүн Заиграйн, Мухаршэбэрэй, Ториин аймагууд түсэбөө арбаадхан процент дүүргэжэ, һү тушаалгада оншье харюусалгагүйгөөр хандажа байна. Тиихэдэ бэлэдхэлэй министерствын дурсагдаһан аймагуудтахи түлөөлэгшэд нүхэд Хлебников, Цыренов, Аюшеев, Ильин гэгшэд «жэлэй дүүрэтэр үшөөл холобшуу» гэжэ һанаа амархан һуужа байха юм.

Һү тушаалга дээрэ иимэ һанаа амараар хандажа, тэрэниие болохогүйгөөр таһалдуулжа байһан ябадалые таһа сохихо хэрэгтэй. Элдэб янзын шалтаг билтаг барижа һү тушаалгые саашадань нобшоруулжа ябашье болохогүй!

Һаяхан ВКП(б)-гэй Областной Комитедэй бюро һү ба тоһо тушаалгын ябасые хэлсэжэ үзөөд, энэ хэрэгэй таһалдалые дары усадхаха тухай тодорхой заабаринуудые үгэһэн байна.

Энээнэй тулада юу хэхэ хэрэгтэйб?

Түбхын түрүүндэ бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй, тодорхойлон хэлэбэл, һү ба тоһо тушаажа абадаг хүнүүдэй харюусалгыень үргэхэ, өөрынгөө уялга үүргэдэ хойрог нобшоор хандадаг ябадалтай хайра гамгүйгөөр тэмсэхэ, бэлэдхэлэй бүхы шухала юумэнүүдые түхеэрэжэ, дүүрэн хүдэлгэхэ хэрэгтэй. Бэлэдхэлэй нютагуудтахи органууд болбол һү тушаалгын пунктнуудые олоор эмхидхэхэ зэргэтэй. Юуб гэхэдэ, зунай халуун сагта һү холо абаашаха болоо һаа, тэрэнь гашалжа болохо гээшэ.

Теэд фермэ гүүртэнүүдһээ асаржа тушааһан сэбэр һү һайнаар хадагалжа болбосоруулаагүй һаа, мүн тоһоной заводууд болон һү тушаажа абаха газарнуудташье гутажа болохо юм. Тиимэ ушарһаа һү хадагалха ба болбосоруулха элдэб янзын амһартануудые хүсэд олохо хэрэгтэй. Энэ ажалые илангаяа Зэдын, Кударын, Ториин ба Тарбагатайн аймагуудаар энэ дары хэхэ шухала.

Хэрбээ үхэр малай һү үгэлгые ехэ болгожо шадаагүй һаа, эдэ хэмжээнүүдэй аша үрэнь арьбагүй байха байна. Тиимэ дээрэһээ малаа зүбөөр ба һайнаар бэлшээжэ, тэдэнэй ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ ба тэрээнтэй нэгэн доро һү һаалгые ехэдхэхэ гээшэ шухала асуудал болоно. Колхозуудай правленинүүд, малажалай хүдэлмэрилэгшэд болбол энэ хэрэгтэ ехэхэн анхаралаа табиха ушартай.

Мүнөө колхозуудай үхэр мал хабарай ногоондо садажа, шадал шэмээ дээшэлүүлжэ байна гээшэ. Энэ үедэ һү тушаалга болбол илангаяа эршэтэй ба эмхитэй һайнаар ябаха ёһотой. Тэрэнэй тулада бүхы малшад, бэлэдхэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэд эдибхи зоригоо гаргажа, Эхэ оронойнгоо урдахи арюун уялгые дүүргэхэ зэргэтэй.

Нютагай партийна органууд энэ оролдолго зүдхэсые али болохоор дэмжэжэ, һү тушаалгын мүнөөдэрэй гээгдэлые дары усадхахын тула үдэр бүриин хүтэлбэри ба хиналта хэхэ ёһотой. Энэ бүхы ажал хэхэдээ, һү тушаалга болбол гүрэн түрын гүн ехэ удхатай ажал мүн гэжэ һанажа ябаха хэрэгтэй.

Партийно-политическэ һуралсалые һайжаруулба

Сэлэнгын аймагай Ноодо-Бухэйн сельсоведэй Кировэй нэрэмжэтэ колхозой дэргэдэхи партийна эхин организациин секретарь нүхэр Будаев коммунистнуудай, комсомолецууд ба партийнабэшэ эдибхитэдэй политическэ, теоретическэ хэмжээе дээшэлүүлхэ зорилготойгоор 1945 оной декабрь һарада үдэшын политһургуули эмхидхэһэн байгаа.

Энэ һургуулида хамта 14 хүн һуралсана. Һуралсалайнь болзор һара үргэлжэлжэ байна. Энэ һургуулида һарадаа 3—4 заняти гаргагдадаг юм.

Эндэ һурагшад ВКП(б)-гэй историин хураангы курсые, Советскэ Союзай Эсэгэ ороноо хамгаалхын Агууехэ дайн тухай нүхэр И. В. Сталинай номые, дуроэдэхи табанжэлэй түсэб тухай хуулиие гүнзэгыгөөр шудалжа байна. Энэ һургуулиие эхин һургуулиин багша нүхэр С. Будаева хүтэлбэрилнэ.

Тус һургуулида эдибхитэйгээр һуралсадаг хүнүүд олон бии. Жэшээлхэдэ, нүхэд Б. Банзаракцаев, Д. Базаржапов, Г. Доржиева ба бусад болоно. Эдэнэр тус һургуулиин занятиин эхилһэнһээ хойшо нэгэшье хожомтонгүй ябажа үзэһэн темээ анхарал оролдосотойгоор шудална. Мүн эдэнэр өөһэдөө колхознигуудайнгаа дунда агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэриие эршэмтэйгээр ябуулна.

Чилиин Онсо ба Бүрин эрхэтэ Элшэн Сайд г-н Луис Давид Крус Окампо СССР-тэ ерэбэ

Июниин 15-да СССР-тэхи Чилиин Онсо ба бүрин эрхэтэ элшэн сайд г-н Луис Давид Крус Окампо Москвада ерээ.

Белорусска вокзалда г-н Л. Д. Крус Окампо гэгшые СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министерствын протокольно таһагые даагша Ф. Ф. Молочков угтаба.

ТАСС-эй буруушаалга

«Чжунянжибаб» газетэ (Гоминдангай ЦИК-эй орган) болбол Харбинда нэгэ хэдэн тоото Советскэ сэрэгүүд үлэһэн байна гэһэн Бейпинһээ абтаһан мэдээсэл тунхаглаа.

Энэ мэдээсэл хадаа бодото байдалда тон таарахагүй гэжэ мэдүүлхые ТАСС түлөөлэгдэһэн байна. 1946 оной майн 22-то тунхаглагдаһан мэдээсэлэй ёһоор Маньчжуриһаа советскэ сэрэгүүдые гаргалга майн 3-да бүрин түгэс дүүрэһэн байгаа.

РЕСПУБЛИКЫН ЭРХИМ ТРАКТОРИСТНУУДТА ШАН ҮГЭХЭ ТУХАЙ

ССР Союзай Газартаряалангай Министерствын приказ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь «Б.-М. Үнэнэй» июниин 16-ай номерто).

VI 1944—45 онуудай туршада хүдэлмэриин үедэ комбайнуудые техническэ талаар һайнаар харууһалһан ба мүн энэ үе соогоо сезонно хүдэлмэриин нормые һайн шанартайгаар дүүргэһэнэй түлөө комбайнернуудта 2.500—2.500 түхэригэй мүнгэн шан үгэхэ.

СУУЛГЫН МТС

1. **Пунцыков** Дондогто.
2. **Цыренжапова** Тылмэдэ.
3. **Иванова** Харитина Тихоновнада.
4. **Калашников** Петр Матв
5. **Санжиева** Дулзыдмада.
6. **Бадмаракшеев** Дамбада.

ХЭЖЭНГЫН МТС

7. **Цыбикжапов** Гомбодо.
8. **Цыдыпов** Шойжолдо.
9. **Козлов** Борис Платон.
10. **Валиева** Зоя Герасимовнада.
11. **Цыренжапова** Доржодо.
12. **Заиграев** Клим Ант.
13. **Анандуев** Вандинда.
14. **Ринчинов** Чимидтэ.

ЧЕСАНЫН МТС

15. **Линейцева** Аграфена Дмитр.

САГААН УСАНАЙ МТС

16. **Плюснин** Иван Ивановичта.

САЯНТЫН МТС

17. **Бадмаева** Ц.-Хандада.
18. **Раднаева** Р.-Цыбигтэ.
19. **Балданов** Галданда.
20. **Ергалов** Ц.-Норбодо.
21. **Банзаракцаев** Ц-Хандада.
22. **Инхобоев** Важидта.

СЭЛЭНГЫН МТС

23. **Кокорин** Николай Ивановичта.
24. **Хайрулин** Гарифта.
25. **Базарова** Долсондо.
26. **Нуриев** Мансур Нуртановичта.

ХОРИИН МТС

27. **Шанаев** Дамбада.

ИВОЛГЫН МТС

28. **Хохлова** Варвара Иннокентьевнада.

ИТАНЦЫН МТС

29. **Засухин** Петр Ивановичта.

СЕЛЕНДУМЫН МТС

30. **Ковалевский** Михаил Ивановичта.

VII 1945 ондо тракторна хүдэлмэринүүдэй түсэбые дүүргэһэнэй түлөө ба хүдэлмэриингөө үедэ тракторнуудаа техническэ талаар бүрин бүтэн байлгаһанай түлөө тракторна бригадануудай бригадирнуудта 2.000—2.000 түхэриг мүнгэн шан үгэхэ:

СУУЛГЫН МТС

1. **Макарьев** Георгий Васильевичта.
2. **Кондратюков** Иннокентий
3. **Будаев** Дугарта.
4. **Антонов** Сергей Ивановичта.

ХЭЖЭНГЫН МТС

5. **Андриевский** Иван Ивановичта.
6. **Гармаев** Дулмада.

ЧЕСАНЫН МТС

7. **Хабуев** Алексей Константиновичта.

ТИМЛЮЙСКЭ МТС

8. **Поломошин** Алексей Афанасьевичта.
9. **Коргина** Евдокия Ивановнада.
10. **Белых** Александр Кузьмичта.
11. **Емельянов** Николай Ивановичта.

ҮДЫН МТС

12. **Машанов** Александр Васильевичта.
13. **Цыденов** Бато Мункуевичта.
14. **Ашякмин** Николай Петровичто.

СЭЛЭНГЫН МТС

15. **Чагдуров** Банзаракцада.
16. **Мункуев** Цыренжабта.
16. **Чагдуров** Санжида.
18. **Доржиев** Ешэдэ.
19. **Буянтуев** Будада.
20. **Бадмаев** Нимада.

ТАРБАГАТАЙН МТС

21. **Тимофеев** Лука Ивановичта.
22. **Михалев** Иннокентийдэ.

САЯНТЫН МТС

23. **Бадмаева** Базаржабта.
24. **Нимацыренов** Гундада.
25. **Валитилова** Долгорто.
26. **Цыбикжапова** Дабажадта.
27. **Трифонов** Николайда

СЕЛЕНДУМЫН МТС

28. **Чултумова** Дулмада.
29. **Намсараев** Содномдо.
30. **Дугаржапова** Даши-Нимада.
31. **Лобсанов** Гармада.
32. **Доржиев** Дари-Цырендэ.

СУУЛГЫН МТС

33. **Матвеев** Марк Тихоновичтэ.
34. **Шкварова** Екатерина Васильевнада.
35. **Шалеева** Таисия Гавриловнада.
36. **Радионов** Макар Константиновичта.

ХЭЖЭНГЫН МТС

37. **Доржиев** Дугаржабта.
38. **Жимбиев** Дугарта.
39. **Цыбжитов** Шоендо.
40. **Ямпилов** Цырендоржидо.
41. **Назаров** Леонид Васильевичта.
42. **Матвеев** Андрей Степановичта.
43. **Анадуев** Выданда.
44. **Матвеев** Конон Потаповичта.
45. **Аюшеев** Ванчигта.

ЧЕСАНЫН МТС

46. **Чмаков** Василий Убугуевичта.

ИВОЛГЫН МТС

48. **Дашинимаев** Улзытэдэ.
49. **Дмитриева** Хавронья Ман.
50. **Каленых** Владимир Афанасьевичта.
51. **Пидынин** Михаил Петровичто.

САЯНТЫН МТС

52. **Дымбрылов** Бимбада.
53. **Анжуев** Дамбадугарта.
54. **Пугачев** Яков Савельевичтэ.
55. **Базаров** Гомбоцырендэ.
56. **Бимбаев** Намжилда.

ИТАНЦЫН МТС

57. **Пташник** Николай Ивановичта.
58. **Большунев** Николай Ивановичта.
59. **Помулева** Анисья Трифоновнада.

1500—1500 түхэригэй шан үгэхэ гэбэл:

ХОРИИН МТС

1. **Шапов** Цыдендэ.
2. **Ильин** Игнатий Николаевичта.
3. **Ендыков** Евгенидэ.
4. **Кравченко** Елена Матвеевнада.
5. **Карнаков** Михаил Яковлевичта.
6. **Жигжитов** Ринчиндэ.

СУУЛГЫН МТС

7. **Норбоева** Цырендулмада.
8. **Дашиева** Дулзыдта.

VIII. 1944—45 онуудай үедэ сезонно нормые дүүргэһэнэй ба тракторнуудайнгаа хүдэлхэ үедэнь техническэ һайн байдалда байлгаһанайнь түлөө СХТЗ болон У—2 тракторнуудта хүдэлмэрилһэн ахалагша трактористнуудта 2.500—2.500 түхэригэй мүнгэн шан үгэхэ гэбэл:

САЯНТЫН МТС

1. **Эрдынеев** Дулмада.
2. **Бимбаев** Ц-Дашида.
3. **Бадмаева** Дарида.
4. **Нанзатова** Роза Иосифовнада.
5. **Нимаева** Хандужимада.
6. **Нимаева** Ц.-Хандада.

ИТАНЦЫН МТС

7. **Балаганский** Степан Михайловичта.
8. **Гурулева** Екатерина Власовнада.
9. **Старцев** Петр Георгиевичто.
10. **Месяцова** Анна Сафроновнала.

СЭЛЭНГЫН МТС

11. **Лубсанов** Бальжинимада.

IX. 1943—44—45 онуудай турша соо сезонно нормоёо дүүргэһэнэй ба тракторайнгаа хүдэлхэ үедэнь техническэ һайн харууһа хэһэнэйнь түлөө СТЗ тракторта хүдэлмэрилһэн ахалагша трактористда 3.500 түхэриг мүнгэн шан үгэхэ гэбэл:

САЯНТЫН МТС

1. **Жамбалова** Ц. Дора.

X. 1944—45 онуудай туршада сезонно нормоёо дүүргэһэнэй ба тракторайнгаа хүдэлхэ үедэнь техническэ һайн харууһа хэһэнэйнь түлөө СХТ—Т2Г тракторта хүдэлмэрилһэн ахалагша трактористда 2.200 түхэриг мүнгэн шан үгэхэ:

1. **Норбоев** Дамбада.

XI. 1945 ондо сезонно нормоёо дүүргэһэнэй ба тракторайнгаа хүдэлхэ үедэ техническэ һайн харууһа хэһэнэйнь түлөө СТЗ тракторта хүдэлһэн халаанай трактористда 1.300 түхэриг мүнгэн шан үгэхэ:

САЯНТЫН МТС

1. **Жарков** Иван Дмитриевичтэ.

XII. 1945 он соо сезонно нормоёо дүүргэһэнэй ба трактораа техническэ һайнаар харууһалһанайнь түлөө ЧТЗ С-60 тракторта хүдэлмэрилһэн ахалагша трактористда 2.750 түхэриг шан үгэхэ:

ҮДЫН МТС

1. **Рассадин** Дорофей Дорофеевичтэ.

XIII. 1944—1945 онуудай туршада тракторна хүдэлмэриингөө түсэбые дүүргэһэнэй ба трактортаа техническэ һайн харууһа хэһэнэйнь түлөө участково механигуудта 3.500—3.500 түхэриг шан үгэхэ:

ХЭЖЭНГЫН МТС

1. **Найданов** Намсарайда.

ЧЕСАНЫН МТС

2. **Цыренов** Дугарта.

ИВОЛГЫН МТС

3. **Баженов** Георгий Николаевичта.

XIV. 1945 ондо тракторна хүдэлмэриингөө түсэбые дүүргэһэнэй ба тракторна хүдэлмэриин үе соо трактортаа техническэ һайн харууһа хэһэнэйнь түлөө участково механигта 2.500 түхэриг мүнгэн шан үгэхэ:

САЯНТЫН МТС

1. **Энкеев** Дагбада.

XV. ССР Союзай газартаряалангай Министерствын финансова таһаг (нүхэр Шепилов) тус приказаар хараалагдаһан шангуудые үгэхын тулада 351.130 түхэриг Бурят-Монголой АССР-эй газартаряалангай Министерстводэ эльгээхэ ёһотой.

ССР Союзай газартаряалангай Министрын орлогшо ЛОБАНОВ.



«Ригас Юглас мануфактура» (г. Рига) гэжэ бүд нэхэлгын фабрикын бүд нэхэгшэ Ольга Капельо гэгшэ табанжэлэй түсэбые болзорһоо урид дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ орожо, 6 станогто хүдэлмэрилдэг байһанаа 10 станогто хүдэлмэрилдэг болобо. Тэрэ хадаа мүнөө нормоо үдэр бүри 150 процент дүүргэнэ.
С. ЮДИНЭЙ фото (ТАСС-эй фотохронико).

БАДМАЕВАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛДЭГ ЛУГОВОДЧЕСКО ЗВЕНОДО

«Зургаанай зам» колхозой луговод нүхэр Б. Бадмаев гэгшэ өөрынгөө солото ажалай дүршэлөөр Хэжэнгын аймагай бусад луговодуудай дунда суурхана. Нүхэр Бадмаев 73 наһа хүрөөшье һаа, амаржа һуухые хүсэнгүй, колхозойнгоо луговодческо звеное хүтэлбэрилэн, 10 жэл соо үрзжэлтэ ажал ябуулжа байха юм.

Энэ звенодо тушаагдажа үгтэһэн 1100 гектар сабшалангай газар майн 5-да булта уһалагдаһан юм. Мүнөө эдэнэр хоёрдохёо уһалжа байна. Тэрэнһээ гадна, хуушаржа хаягдаһан канавануудые һэргээн заһабарилжа эхилээ. 30 километр утатай газарта канава малтагдахаар хараалагдан, тэрэнэй трасса хэгдэһэн байна.

Сабшалангай газар дээрэ гаргагдаһан 4.500 ашаа наг шэбхые таразажа утгжүүлгэ хээ.

Дүршэлтэй луговод нүхэр Бадмаевай хөөрэһэнһөө мэдэхэдэ, колхозойнь правлени луговодческо звеногой членүүдые тусхайта хүдэлмэриһөөнь сүлөөлжэ, ондоо ажалда ябуулдаг дээрэһээнь үндэр ургаса хуряаха ябадалда бага бэшэ һаад болодог байна. Тиимэдэ «Зургаанай зам» колхозой хүтэлбэрилэгшэд луговодческо звеногой хүдэлмэридэ һаад түбэг хэхэеэ болижо, харин али болохо туһаламжа үзүүлэн, үбһэнэй үндэр ургаса хуряаха ябадал хангаха ёһотой.

Е. Казбар.

—О—О—

Үндэр ургасын түлөө мүрысөөн

Республикын колхозуудаар хабарай тарилга ба пар хахалалгын ябаса тухай

БМАССР-эй Газартаряалангай Министерствын мэдээн

1946 оной июниин 15.

№	Аймагууд	Яровой ороохы тарилгын түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	Пар хахалалга (процентээр)
1	Хэжэнгын	97,1	28,9
2	Тарбагатайн	96,8	21,0
3	Закаменай	96,0	54,9
4	Яруунын	93,8	44,8
5	Баунтын	91,2	—
6	Заиграйн	91,1	25,9
7	Хориин	91,1	44,6
8	Иволгын	90,9	42,1
9	Бичурын	88,6	19,2
10	Кабанскын	87,8	17,3
11	Ториин	86,1	16,1
12	Зэдын	86,0	20,1
13	Мухар-Шэбэрэй	86,0	7,6
14	Кударын	85,3	[illegible]
15	Сэлэнгын	84,3	[illegible]
16	Түнхэнэй	83,1	19,7
17	Байкало-Кударын	82,7	9,1
18	Баргажанай	81,5	12,9
19	Кяхтын	78,2	30,9
20	Прибайкальска	76,1	8,5
21	Курумканай	75,5	35,1
22	Хойто-Байгалай	55,3	7,5
	Хамта	87,6	23,7

Ажалшадай эдибхиие үүсхэһэн түсэб

Баргажанай аймагай, Уланай сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозой партийна организацида табанжэлэй түсэб тухай хуулиие нэбтэрүүлэн ойлгуулха талаар хүдэлмэри эрхимээр табигдаһан байна.

Партийна эхин организациин секретарь нүхэр Ц. Цыдыпов ба агитаторнууд табанжэлэй түсэб тухай хуулитай бүхы колхознигуудые танилсуулха зорилготойгоор кружогуудые эмхидхэһэн байха юм.

Тус колхозой эрэгтэй эмэгтэй членүүд энэ түүхэтэ хуулиһаа дулдыдажа, өөһэдынгөө хүдэлмэри дээрэ шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлаха хүсэлэнтэйгөөр өөһэд хоорондоо социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэө.

Мүрысөөндэ ороһон һүнэй-товарна фермынхид (даагшань ВКП(б)-гэй член нүхэр Р. Абидуева) 1945—1946 онуудай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргөө. Фермын малшад бүхы малаа хабар-зунай бэлшээридэ тобир тарганаар ба гарзагүйгөөр гаргаа. Шэнэ абаһан 89 түлнүүдээ нэгэшье хоролтогүйгөөр тэнжээжэ байха юм.

Хонинной-товарна фермын хүдэлмэришэд 950 эхэ хони ямаадһаа 1.075 хурьга эшэгэ абажа бултыень элүүр энхээр ондо оруулжа байна.

Фермын эрхим хонишод Г. Сангадиева, Б. Аюшеева, Д. Аюшеева, Г. Бадмаева гэгшэд 50 эхэ хонидые түрүүлжэ 60—65 хурьгадые абаад, малшадай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ түрүүлэнхэй.

Мүнөө Сталинска табанжэлэй түсэбөөр зоригжон ажалай эрхим жэшээ харуулһан стахановецуудай тоо энэ колхоздо үдэр ерэхэ тудам олошорно.

Г. БАДМАЕВ.

Ёһо тэдыгээр ударидаһанай үрэнүүд

(Бурят-Монголһоо ерэһэн бэшэг)

Агууехэ Октябрьска Социалистическэ революци, колхозно байгуулалта болбол Бурят-Монголой зүһэ шарайе хубилган шэнэдхэһэн байна. Большевистскэ партиин хүтэлбэри доро Бурят-Монгол болбол арадай ажахын бүхы һалбаринуудта, тон түрүүн, тэрээнэй хүтэлбэрилхы шанартай һалбари болохо малажал дээрэ ехэхэн амжалтануудые туйлаһан байха юм. Бурят-Монголой малшадай амжалта туйлалтанууд тухай алдар соло бүхы Советскэ Союз дотор таража байгаа һэн. Теэд малажал болбол ороoһо тарянай ажалай ургалтагүйгөөр ургажа шадахагүй байна, ушарынь хадаа, нүхэр Сталинай заaһанай ёһоор, **«Гансал урган хүгжэжэ ба дэлгэржэ байгаа ороoһо тарянай ажал болбол малажалай ургалта хүгжэлтэдэ шухала эрхэ нүхэсэлнүүдые бии болгожо шадаха байна».** Малажалтай хамта нэгэн доро манай республикын ороoһо тарянай ажал хүсэтэй шангаар хүгжэжэ байһан юм. 1940 ондо дунда хэмжээнэй ургаса болбол гектар бүхэнэй 10 центнер ороoһоной хэмжээдэ хүрэһэн байна. Хатуу шэрүүн сагай уларилтай Забайкалиин энэ холын хизаарта урдань хэзээдэшье иимэ ехэ таряа хуряажа абадаггүй байгаа һэн!

Бурят-Монголдо улам саашанхи ажахын дэбжэлтын түлөө бата бэхи һуури тодхоогдоһон байгаа. Теэд һүүлшын жэлнүүд соо нютагай партийна ба советскэ органууд болбол туйлагдаһан амжалтануудаа бэхижүүлжэ шадаагүй, хүдөө ажахыгаа ударидаха ябадалаа һуладуулһан байна. Колхозууд ба МТС-үүдые юрэнхыгөөр, ёһо тэдыгээр ударидаһан ябадал болбол гашуудалта хойшолонгуудта хүргэһэн байна. Ороoһото культурануудай ургаса эрид доошоо унаба, малажал доошоо орожо эхилбэ, үбһэ тэжээлгүй дээрэһээ үсөөн бэшэ тоото малнууд үхэжэ һалаба. ВКП(б)-гэй ЦК болбол Бурят-Монголой обкомдо, тэрээнэй эндүүрэлнүүдые заажа үгөөд, республикынгаа хүдөө ажахые хүгжөөн дээшэлүүлхын бодото хэмжээнүүдые заажа үгэһэн байгаа. Тиигэбэшье Бурят-Монголой обком болбол эдэ заабаринуудые бодото байдал дээрэнь бэелүүлхын түлөө ёһотойгоор тэмсээгүй байна.

Республикын партийна, советскэ, газартаряалангай органууд болбол колхозуудта ба машинно-тракторна станцинуудта юу хэгдэжэ байһаниие мэдэдэггүй ба ёһотойгоор шэнжэлжэ үзэдэггүй байха юм.

Бурят-Монголой ажахын шиидхэхы шанартай асуудал болохо малажалда тэжээлэй база байгуулха ябадалһаа эхилэе. 1938—39 онуудта Бурят-Монголой колхозник Герасимов болбол сабшалангые һайжаруулха гайхамшаг һайн арга дурадхаһан байгаа. Тэрэ хадаа үтэг шэбхэ адхаха, уһалха, нэмэлтэ ногоонуудые тариха, газарай хүрьһэ бамбайлгаха гэхэ мэтэ аргануудые хэрэглэһэн байна. Энэ болбол сабшаланһаа жэлдээ хоёр дахин үбһэ ногоо сабшажа абахын арга олгоһон байха юм. Нүхэр Герасимовай эхин үүсхэлгые олон тоото түрүү колхозууд угтан абажа хэрэглэдэг болоһон байна. Герасимовай методээр болбосоруулагдаһан сабшалангай участогууд дээрэ гектар бүхэнһөө 110—110 центнер үбһэ хуряадаг байгаа. Республика дотор поли дээрэ үргэн ехээр үбһэ ногоо тариха ябадал мүнөө дээрээ үгы байһан ба тэжээлэй свекла шухала хэмжээтэйгээр таридаггүй байна. Энэ үедэ сабшалангые һайжаруулхын герасимовска арга болбол үбһэ тэжээл хуряалгые дээшэлүүлхын гол шухала үндэһэн мүн байна.

Гэбэшье дайнай жэлнүүдтэ партийна ба советскэ организацинууд болбол герасимовска хүдэлөөн тухай мартажархиһан ба энээгээрээ, ямар жэгтэй гээшэб, тэжээлэй бата бэхи база байгуулха тухай асуудалай шиидхэбэриие үнэн дээрээ хэлэхэ ээлжээтэ зүйлнүүдһээ абажа хаяһан байна. Энэ табан жэл соо республика дотор хадалан сабшалан ба бэлшээриин газарнуудые һайжаруулхын талаар юушье хэгдээгүй байха юм. Тэрэ байтагай, республикын газартаряалангай министерстводэ ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр герасимовска хүдэлмэриин аргануудые хараал шэрээлдэ оруулан хаяһан «теоретигүүд» олдоһон байна, харин обком хадаа энэ ябадалые абяа аниргүйгөөр зүбшөөһэн байха юм. Тиимэдэ мүнөө Бурят-Монголдо Герасимов тухай ба тэрээнэй аргануудые тухай хэншье дурдадаггүй байхань гайхалтай бэшэ. Магад республикын газартаряалангай министерство болбол сабшалан хадаланиие һайжаруулха үлүү һайн арга хэмжээнүүдые колхозуудта заажа үгэһэн байгаа гээшэ гү? Тэрээндэ адлишье ябадал байгаагүй. Энэ хүдэлмэри болбол миин лэ болюулагдашаһан байна. Үбһэ ногооной ургаса жэлһээ жэлдэ доошоо унажа, үбһэ тэжээл дутаха ябадал гаража, малай үхэхэ ябадал олошоржо байна.

Энэ хадаа бодомжогүй байдаг дээрэһээ болоо гээшэ гү, али шиидхэхы шанартай арга нүхэсэлые барижа шадахагүй дээрэһээ гээшэ гү?

Бурят-Монголой обком болбол республикынгаа хүдөө ажахын үглөөдэрэй байдалаар һонирхожо харадаггүй байна. Энээниие баһал малажал дээрэхи жэшээ дээрэһээ харуулая. Обкомой хүдэлмэрилэгшэд болбол малай үсөөржэ байһан тухай ехээр хэлсэдэг байха юм, гэбэшье, ямар янзын малнууд хорожо байһан тухай һаналаа табидаггүй байна. Тэрэ зуура, хэрбээ обком болбол колхозуудай экономикые ёһотой гүнзэгыгөөр шэнжэлэн хаража үзөө һаа, иимэ фактые обёоронгүй байжа шадахагүй байгаал. Малай хоролто болбол 1 наһанһаа 2—3 наһан хүртэр наһанай малнуудай уналга дээрэһээ, тайлбарилан хэлэхэдэ «заһалтын бүлэг» гэжэ нэрлэгдэдэг малнуудай үхэл дээрэһээ хорожо байдаг байха юм. Теэд колхозуудай олон тоото ударидагшад: «заһалтын бүлэг малнууд болбол мүнөө үедэ шууд сэхэ ашаг олзо асарнагүй гээшэ, теэд эдэ малнуудта тэжээл ехэ хэрэгтэй...» гэжэ бододог байна.

Тиихэдээ, тэдэнэр өөрынгөө мал һүрэгые юугээр олошоруулха, малажалаа саашадань хүгжөөхын резервэ хаанаһаа абахабибди гэһэн нэгэн асуудалые бодожо үзэдэггүй байна гээшэ. Тиимэдэ заһалтын бүлэгэй малнуудые бэлшээриин тэжээл дээрэ, үлэсхэлэн рацион дээрэ үлөөдэг ябадал республика дотор үргэлжэ шахуу ушардаг байна. Үхэхэ ба үхэхэһөөнь урид алаха баатай болохо ябадал хадаа тон түрүүндэ 1 наһанһаа 3 наһан хүртэр залуу малнуудай дунда тохёолдодог байха юм. Жэшээлхэдэ, Бичурын аймагта мал һүрэгэй байдал ямар байнаб гэбэл: 1-һээ 2 хүртэр наһанай адуун нормын ёһоор 15 процент байхын оронде 2,7 процент, мүн тэрэ наһанай тугал бурууннууд—нормын ёһоор 24 процент байха юм. Хэрбээ сагдары хурьга эшэгэд 16 процент байхын орондо 4 процент байна. Мүн энэ аймаг дотор 16 наһатай ба дээшэ наһатай мори адууһад 2.500 толгой, 47,5 процент байгаа, харин 3 наһа хүртэр адууһад миин 620 толгой, 10 процент байха юм. Хэрбээ сагдары заһалтын бүлэгэй малнуудай тоое һэргээн бодхоохо ба залуу малнуудые үлөөн байлгаха тээшэ хэмжээнүүдые абаагүй һаа, Бичурын аймаг болбол 4—5 жэл үнгэрөөд байхада адууһа моригүй үлэжэ болохо байна. Теэд иимэ жэшээ ганса бэшэ байхань халагтай. Мал һүрэгэй иимэ составтай байха ябадал бусад хэдэн аймагуудта ушардаг байха юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ республика болбол үбһэ тэжээл бэлэдхэлэйнгээ түсэбые дүүргээгүй һэн. Үбһэ тэжээл дутажа малаа үхүүлхэһээ айгаад, нютагай ударидагшад болбол 1946 оной тушаалгын тоодо малаа гүрэндэ тушааха гэжэ шиидэһэн байна. Теэд ямар малаараа гүрэнэйнгөө мяха тушаалгые дүүргээб? Гэбэл, гол түлэб 1—2—3 наһанай залуу малнуудые тушааһан байгаа. Хэрбээ обкомой ударидагшад болбол малажалайнгаа бодото байдалые мэдэдэг байгаа һаа, тэдэнэр ондоо малнуудые (заһуулһан эрэ малнуудые, ашаг олзо багатай болоһон малнуудые г.м) тушаахын заабари үгэхэ байгаал.

Обком хадаа хүдөө ажахынгаа хэрэгые мууса мэдэдэг, энэ талаар ёһотой партийна хиналта үгы байдаг, энэ ушарые түрэндэ эсэргүү элементнүүд өөрынгөө хорото муухай зорилгонуудта хэрэглэдэг байха юм.

Тус республика дотор нюдэ далдалха ябадал, адууһа малаа урихэ худалдаха фактнууд үсөөн бэшэ. ВКП(б)-гэй обкомой пленумүүдэй нэгэн дээрэ обкомой секретарь элидхэл хэхэдээ, мал ажалай хүгжэлтын түсэб болбол эбэртэ бодо малай, хонид ба ямаадай талаар 1945 он соо дүүргэгдэһэн байна гэжэ хэлэһэн байгаа. Энээнэй баримта болгон тусхайта тоонуудые дурдажа, адууһа малай хоролто бага боложо байна гэжэ тэрэ хэлэһэн байгаа. Юрэнхылэн хэлэхэдэ түсэбшье дүүргэгдэһэн, малай хоролтошье үсөөрһэн аад, харин үнэн дээрээ адууһа малай бодото тоо толгойнь үсөөршэһэн байха юм. Тоосоото мэдээнүүд адууһа малай бодото тоо толгойһоо тон ондоо байха ушарнууд үсөөн бэшэ. Энэ жэлэй эхиндэ Бичурын аймаг соо адууһа малые бүридхэн тооложо үзэһэн байгаа. Теэд колхозуудай жэлэй тоосоондо 766 толгой мал үлүү бэшэгдэһэн байһаниинь элирбэ. Тоосоондо малнууд бии аад, харин фермэ дээрэ тэдэ малнууд огто үгы, байгаашьегүй байха юм. «Красное Знамя Труда» гэжэ колхоздо 76 толгой адуу морид дутаба, бусад колхозуудта бүри олон үхэрнүүд ба хонид дутаһан байна. Бичурын аймаг соо 35 колхозууд бии, тэдэнэй олон тоото колхозуудта тоосооной мэдээнүүд ба бодото байдал хоёрой таарахагүй ушарнууд элирһэн байха юм. Иимэ ушарнууд бусад ондоо районуудта үгы гэжэ хэлэхын баримта хаана гээшэб?

Колхозуудай ударидалгада заримдаа ябуул хүнүүд оршодог байна. Тэдэнэр хяналтагүй байдалые ашаглан хэрэглэжэ, гэмтэ ябадалай замда ородог байха юм. «Улаан Оронго» гэжэ (Иволгын аймагай) хүдөө ажалай артельдэ Худугуев гэдэг нэгэн хүн түрүүлэгшээр хүдэлжэ байна. Тэрэ хүн ажалта үдэрэй орондо салин хүлһэ абадаг. Колхозой член бэшэ, колхозой хэрэгые огто ябуулдаггүй. Худугуев хадаа али болохо наймаа хонжоо, һэлгэлтэ һэдхэлтэ эрхилжэ байдаг Тэрэ хүн хадаа колхозой зөөриие иишэ тиишэнь үрижэ бэлэглэжэ. өөртөө тохёолдожо болохо аягүй байдалһаа бэеэ хамгаалжа байдаг байна. Охорхон хугасаа дотор Худугуев болбол 48 хони ба 11 үхэр үрижэ һалгаһан байха юм. Эдэ бүхы үрилтэнүүдые «колхозой доторой хэрэгсэлдэ» гаргашалагдаһанаар харуулба. Иимэ янзын һэлгэлтэ һэдхэлтэнүүд болбол правлени ба колхозникуудай мэдэлгүйгөөр хэгдэжэ байһаниинь мэдээжэ.

Энэ олзошон болбол тоосоон дотороо «айлшадые хүндэлхэ» гэһэн тусхай хүсэнэг нээһэн байха юм. 9 һара соо «айлшадта» гэжэ 237 килограмм хилээмэ, 500 килограмм мяха, 70 литр архи гэхэ мэтэнүүдые гаргашалһан байна. Теэд тэрэ Худугуев АЗО-дошье, республикын газартаряалангай министерстводэшье өөрыгөө аршалуулдаг «нүхэр һүүдэрнүүдтэй» байдагынь һонин. Тэндэ тэрээнние «колхозой эрхим түрүүлэгшэ» гэжэ тоолодог ба тэрээнэй «дүршэлые» хэрэглэхэ ёһотой гэжэ нэгэнтэ бэшэ хүнүүдтэ заадаг байһан байна...

Энэ хадаа нэгэ жэшээ болоно. Иимэ жэшээнүүдые хэдэн арбаадаар харуулхада болохо юм. Эдэ ушарнууд болбол Бурят-Монголдо колхозно кадрнуудтаа анхаралаа табидаггүй, колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй хэрэг ябуулгануудые шалгажа үзэдэггүй байһаниие гэршэлнэ.

Республика дотор мүн газартаряалангай талаар муу байдалтай. Бурядууд болбол 1930 онһоо эхилжэ томо хэмжээнэй тарянай ажал эрхилжэ захалһан байха юм. Тэдэндэ дүршэлшье, практикашье байгаагүй. Колхозууд болбол байгаалиин органическа шэмэнүүдэй хүсэ ехэтэ запастай залоот газар хахалжа тариһанайнгаа ашаар үндэр ургаса абадаг байгаа. Гэбэшье эдэ байгаалиин запасууд бууража эхилбэ. Үнгэрһэн табан жэл соо колхозууд болбол газарайнгаа хүрьһэндэ үтэгжүүлгэнүүдые оруулаагүй шахуу байна. Жэлһээ жэлдэ севообородууд эмдэржэ байдаг ба культурануудые ээлжээлүүлэн тарилга баримталагдадаггүй байна. Газарай шэмэ улам бүри бага боложо ургаса гарахагүй үе тулажа ерэбэ.

Газарай хүрьһэнэй шэмэ шүүһые дээшэлүүлхын түлөө эрид шанга хэмжээнүүдые абаха эрилтэнүүд табигдаба. Энээниие шиидхэхы зам гэбэл үнэн зүб севооборoдууд мүн. Гэбэшье республика дотор севооборoдой схемэнүүдые зохёоходоо, тус тусгаар районуудай экономическа байдалые анхаралдаа абангүй, миин нэгэ хэбээр зохёодог байгаа. ВКП(б)-гэй Мухар-шэбэрэй айкомой секретарь нүхэр Митякин обкомой пленум дээрэ иигэжэ хэлэһэн байна:

—Прибайкальска аймагта хүдэлмэри хэжэ шадаха нэгэ хүнэй хубида 3 гектар тарилга ба 2 толгой мал хүртэдэг. Тарбагатайн аймагта нэгэ хүнэй хуби хадаа 6,3 гектар тарилга, 2 толгой мал байха юм. Сэлэнгын аймагта хүдэлмэри хэжэ шадаха 1 хүндэ 7 гектар тарилга, 8 толгой мал хүртэнэ. Хэнэйшье харахаар эндэ ехэхэн илгаа бии гээшэ. Теэд севооборoдуудые зохёоходоо энэ илгаае анхаралдаа абаагүй байна.

Севооборoдуудые зохёохо ябадалда иимэ ёһо тэдыгээр хандаһанай үрэ юун гарааб? Зарим нэгэн колхозууд газараа хахалха, газартаряалангай талаар түсэбөө дүүргэхэ хүсэ хүрэхэгүй байдаг, зарим колхозууд малаа адуулха бэлшээригүй байдаг. Мүн тэрэ Мухаршэбэрэй аймагта 1 толгой малдаа 7 гектар бэлшээритэй колхозууд бии, баһа тэндэ 1 малдаа 0,67 гектар бэлшээритэй колхозууд бии. Зарим колхозуудта бэлшээриин газар хэрэглэгдэдэггүй байхадань, нүгөө зарим колхозууд малаа адуулха газаргүй байха юм.

Тусхайлан абтаһан колхоз, район болбол Бурят-Монголдо хүдөө-ажахые түсэблэхэ ябадалда гол һууринь боложо үгэхэеэ болиһоор үнинэй. Тиимэдэ эндэ севооборoдто орохо тухай олон жэл соо хөөрэлдэдэг болобошье харин ёһотой севооборoдтой колхоз үсөөн ушардаг байна.

Бурят-Монголой партиина ба советскэ органуудай ехэхэн эндүүрэл болбол газартаряалангай ажалые зүндэнь миин табижархиһон ябадал мүн болоно. Эдэ жэлнүүдтэ нэгэн талаһаа колхозуудта агротехникые сэгнэдэггүй ябадалые болюулха ба нүгөө талаһаа газарай шэмын буураха ябадалые, үзэгдөө дуулдаагүй ехээр буртаг үбһэндэ дарагдаһан байдалые болюулхын талаар нэгэшье ехэхэн удхашанартай хэмжээ ябуулганууд хараалагдаагүй ба гүйсэдхэгдөөгүй байха юм. Зүгөөр эдэ ушарнууд болбол Бурят-Монголдо ургаса гарадаггүйн гол шалтагаан мүн байна. Тарянай ажалые республикын ажахын эгээн шухала һалбари болохо малажалые бэхижүүлэн дэмжээлхэ фактор болгон ашаглан хэрэглээгүй байна. Зүгөөр республика дотор тарянай ажалые амжалтатайгаар хүгжөөгөөд байгаа һаа, тэжээл абалгын (тарянайнгаа газарта үбһэ ногоо, тэжээлэй корнеплодуудые тариха, ороoһо тарянай һүүлнүүдые абаха, һолоомо, зелёнко абаха гэхэ мэтэ) асуудалнуудые шиидхэхын шэнэ шэнэ ба үлүү болбосон эрхэ нүхэсэлнүүдые бии болгожо үгэхэ байгаа.

Обкомой пленум дээрэ ВКП(б)-гэй Баргажанай райкомой секретарь нүхэр Борисов нэгэн һонирхолтой факт тухай хэлэжэ үгэһэн байна. Борисов болбол өөрынгөө холын Баргажанһаа обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Кудрявцевта олонто хандаһан ба тус райондо байгаа тоһоной ажаүйлэдбэриин республиканска трестын заводой хүдэлмэришэд бүхэли жэл соогоо салин хүлһөө абадаггүй байһан тухай тэрэнэй урда асуудал табидаг байгаа. Тэрэ заводто бухгалтершье үгы, технологшье үгы: заводой бүтээн гаргадаг продукциие аймагһаа хэншье шэрэжэ абаашадаггүй; айхабтар ехээр сугларһан энэ продукцинь гутажа байна гэжэ мэдээсэдэг байгаа. Теэд тэрэ бүхэндөө нүхэр Борисов болбол ходол нэгэ янзын хатуу заабари абадаг байгаа гэбэл: тэрэ асуудалые нютаг дээрээ шиидхэхэ, заводой продукциин ойро хүрэхэгүй, тэрээниие гутаахагүйн түлөө хэмжээнүүдые абаха гэһэн заабаринууд болоно. Теэд партиин айком болбол республиканска трестын заводой коллективтэ бүхэли жэлэйнь салингые түлэхэ тухай асуудал нютаг дээрээ шиидхэжэ шадаха ба тус айком болбол трестын орондо орожо, тэрэ заводой бүхы продукциие хайшаншье, юугээршье абаашахаяа мэдээгүй аад, шэрэжэ абаашажа шадаха байһаниинь хаа ямар байлтайб даа. Теэд һүүлэй һүүлдэ тэрэ заводой продукци гутажа һалаад, хаягдажа дүүрэһэн байгаа. Нүхэр Кудрявцев болбол республикада гурбан жэл соо хүдэлмэрилжэ байһан аад, тус республикын гол шухала удхашанартай малажалай аймагуудай нэгэн болохо ба эдэ гурбан жэлнүүдтэ адууһа малай ехэхэн хоролтодо орожо байгаа Баргажан нэгэтэшье ошожо үзөөгүй байна гэжэ нүхэр Борисов һүүл дээрэнь мэдүүлбэ.

Шүүмжэлэлэй шанартай нэгэшье үгэ хэлэлгэн пленумэй тогтоол дотор тоондо абтаагүй байха юм. Тиигэбэл пленумдэ хабаадагшад юундэ үгэ хэлэһэн болоноб. Пленумдэ сугларагшадта обкомой секретариин элидхэлые һажаажа зохёоһон тогтоолой проект дурадхагдаһан байна. Теэд элидхэлшэ болбол бэеэ шүүмжэлэлгын талаар ехэхэн харуу байһан юм. Элидхэл сооньшье, тогтоолой проект сооншье республика доторхи байдал: «мэдээжэ амжалтанууд туйлагдаба..», «байдал һайжаржа байна...» гэхэ мэтэ гоё һайхан үнгэтэйгөөр харуулагдаһан байха юм.

Тогтоолой энэ проект болбол ямаршье шухала шанартай хубилалтагүйгөөр баталагдаһан байна. Гэбэшье энэ тогтоолдо ехэхэн заһабаринуудые ба нэмэлтэнүүдые оруулха шухала байгаа.

Иимэ практика болбол обкомой бюрогой хүдэлмэриин гурим шахуу болоһон байна. Обкомой пленумүүд дээрэ активай голосые анхаржа шагнадаггүй. Тэрэ хүн нэгэ дахин үгэ хэлэхэ, хоёр дахин үгэ хэлэхэ, харин һүүлээрынь үни удаан абяагүй болошохо, теэд шүүмжэлэл болбол ударидагша нүхэдэй шэхэндэ хүрэдэггүй ба бодото хэрэгэй талаар шухала удхашанартай дурадхалнууд газаашалагдадаг хаданьүгэ хэлэһэнэй хэрэг юуб гэжэ һанамаар болоно бэзэ.

Мүн обкомой бюрогой заседанинууд дээрэ һанаа амар байдал ба ёһо дүүргэхэ тэды ябадал хододдоо болодог байна. Нэгэшье ямар нэгэн шухала удхашанартай асуудал эндэ творческоор ба тус хэрэгэй бодото удхашанарые гүнзэгыгөөр шэнжэлэн үзэлгэтэйгөөр хэлсэгдэдэггүй байха юм.

Бюрогой членүүд болбол абяа аниргүй һуужа үнгэргэхые дээрэ гэжэ һанадаг байна. Обкомой хүдэлмэриин иимэ гурим стиль болбол партийна кадрнуудай творческо эдибхиие һэргээдэггүй байхаһаа байтагай, харин тэрээниие нилээд һулаарулдаг гээшэ.

Ёһо дүүргэхэ тэды ябадал, бэерхүү зан, нютагһаа ерэһэн мэдээнүүдтэ анхаралаа табихагүй ябадал болбол Бурят-Монголой обкомой ба тэрээнэй нэгэдэхи секретарь нүхэр Кудрявцевай бүхы хүдэлмэри соо хододоо үзэгдэнэ. Колхозуудай экономикые бодотоор гүнзэгыгөөр харан үзэжэ шадахагүй гү, али үзэхэ дурагүй, республикынгаа ажахые гүнзэгыгөөр мэдэхэгүй аад, обкомой ударидагша хүдэлмэришэд болбол активай ба юрын хүчүүдэй һанамжануудые ба дүршэлнүүдые хаража шагнажа үзэхэ хүсэлгүй байдаг байна.

Эдэ фактнуудһаа гансал тобшолол өөрөө гараха байна гэбэл: Бурят-Монголой обком болбол колхозуудай экономикые гүнзэгыгөөр хаража үзэдэггүй, хэрэгэй бодото байдалые мэдэхэгүй аад, ажахые ударидадаг байна. Тэдэнэй хүдэлмэрилэгшэд болбол тэдэндэ даалгагдаһан хэрэгэйнгээ түлөө харюусалгын мэдэрэлые гээжэ эхилбэ гээшэ.

А. БАЛЬБУРОВ,
«Правдын» корреспондент.
(Июниин 15-ай «Правда»).



Ленинградска областиин Ижорко заводто токарь А. И. Чесноков 40 жэл хүдэлмэрилнэ. Тэрэ хадаа хоёр станок дээрэ хүдэлмэрилхэ зуураа хоёр хахад норма дүүргэнэ.

Б. Уткинай фото (ТАСС-эй фотохронико).

БЕЛОРУССИИН ЗАЛУУ ХҮБҮҮД БА БАСАГАД ШЭНЭ БАРИЛГАНУУДТА ОШОХОНЬ

МИНСК. (ТАСС). Май һара соо Минскын комсомолецууд тракторна ба автомобильна заводуудай барилгада хабаадалсахые Белоруссиин бүхы залуушуудта хандаһан байна. Республикын 5 мянга гаран залуу хүбүүд ба басагад энэ уралда харюусаба. Предприятинуудай барилгада эльгээхые гүйһан олон тоото мэдүүлгэнүүд городууд ба тосхонуудһаа комсомолой райкомуудта ороно.

Барилгын материалнуудые колхозуудта үйлэдбэрилнэ

ЕРЕВАН, июниин 10 (ТАСС). Мүнөө Арменийн колхозууд хоёр зуу тухай кирпиисын, черепичнэ ба известкын заводуудые барижа байна. Кирпиисынь заводууд сезон соо тус бүри 40 мянган кирпиисэ үйлэдбэрилхэ нэгэ түхэлтэйгөөр баригдана. Эдэнэй продукцинуудынь колхозно барилгада хэрэглэгдэхэ болоно.

Медальнуудые барюулга болобо

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй даалгабаряар Улан-Удын Заводской районой ажалшадай депутадуудай Соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Подвласов ПСЗ-гэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэ „1941—45 онуудта Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнда хэһэн шэн габьяата ажалай түлөө“ гэһэн медальнуудые барюулба.

Медаль абагшадтай хамта ПСЗ-гэй директор нүхэр Веллер, комерческэ директор нүхэр Изренко, „Локомотив“ гэжэ газетын редакциин хүдэлмэришэн Топорова гэгшэд медальнуудые абаһан байна.

14.260 түхэриг туһаламжа үгтэбэ

Улан-Удын 4-хи отделениин түмэрхаргынхидай профсоюзна организаци энэ жэлэй үнгэрэгшэ һарануудай туршада 14.260 түхэригэй туһаламжа хүдэлмэришэдтэ үгэбэ.

Энэ туһаламжыень профсоюзай членүүд, сэрэгэй алба-хаагшадай бүлэнэр ба дайнай инвалидууд абаһан байна.

Эрхим һургагшад курортнуудта ошоно

Эхин ба дунда һургуулинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзна курортнуудай 30 гаран путевконуудые энэ жэлдэ абажа эрхим һургагшанарта хубаатай байгаа.

Һаяхан 13 һургагшад тиимэ путевконуудые абажа, Крым, Кисловодск ба бусад курортнуудта амархаа ошоһон байна. Тэдэнэй тоодо Улан-Удын 9-хи һургуулиин мэргэжэлтэ һургагша нүхэр Л. М. Шуневич—Кисловодскдо, „Габьяата ажалай түлөө“ гэжэ медалиар шагнагдаһан Улан-Удын педучилищын һургагша Е. Н. Вишневская —Ессунтуки городой курортдо, Мухар-Шэбэрэй дунда һургуулиин һургагша И. М. Кальсин—Сочи городто амархаяа ошобол.

А. М. Горькиин дурасхаал иигэжэ үнгэргэгдэбэ

Июниин 17-ой үдэшэ Бурят-Монголой Гүрэнэй Ленинэй Ордента Хүгжэмтэ драмын театр соо ородой агуухэ уранзохёолшо Алексей Максимович Горькиин наһанһаа нүгшэһэнһөөнь хойшо 10 жэл гүйсэһэнэй ойн үдэртэ зорюулһан городой ажалшадай ба интеллигентнүүдэй хамтын суглаан үнгэргэгдэбэ.

Эндэ сугларагшад «Максим Горький—ородой агуухэ уранзохёолшо» гэһэн Бурят-Монголой пединститудай литературын кафедрые даагша В. Абрамовай һонирхолто элидхэлые шагнаба.

Нүхэр Абрамов өөрынгөө элидхэл соо А. М. Горькиин ажаябадалай гайхамшаг жэшээтэ баримтануудые олоор хэрэглэжэ, элидхэлээ илангаяа һонирхолтой болгоо.

«Ород арадай агуухэ хүбүүн, дэлхэйн эгээл һаруул һайхан демократиин түлөө тэмсэгшэ Алексей Максимович Горький бүхы наһан соогоо арад зоной байдалые һайжаруулхын түлөө тэмсэһэн гайхамшаг хүн байгаа. Тэрээниие үзэн ядадаг байһан фашистнууд манай орондо дайгаар орохын урда тээ дэлхэйдэ мэдэгдэһэн агуухэ энэ хүниие өөһэдынгөө шуһата харгыһаа муухай хорлолоор холодхоһон байна. Манай Улаан Армиин 1945 оной майн эхеэр Берлин городто дайгаар сүмэрэн ороошо ябадал манай Горькиин түлөө хатуу шанга харюу болоо гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Элидхэлэй һүүлдэ Бурят-Монголой гүрэнэй ород драмын ба Ленинэй ордента Бурят-Монголой хүгжэмтэ драмын театрын артистнарай хабаадалгатайгаар А. М Горькиин зохёолнуудһаа үндэһэлһэн уран һайхан концерт харуулагдаба.

Ород драмын театрын артистнар В. Серебряков, И. Каленый гэгшэд Горькиин «Сокол тухай дуун», «Урбагшын эхэ», «Хаан ба тэрэнэй хүбүүн гэһэн» крымскэ легендэнүүдые уншажа үгэбэ.

Энэ концертдэ хабаадаһан артистнууд оролдосотойгоор бэлдэһэн дээрэһээ ородой агуухэ уранзохёолшын эрхим зохёолнуудые һайнаар харуулаа.

Партийна ажабайдал

ММУНИСТНУУД—ТҮРҮҮ ХОНИШОД

унын аймагта, илангаяа ай хойто сомонуудта, саhа ехэ хүйтэн шэрүүн үбэл боло тэрээ. Үшөө октябрь hарада лагдан сагаан саhан хунжэ пушагдажа, апрель hара бол ахад жэл соо—нэгэшье хаг үзүүр саhан дээрэ харагдаа-

лэдэ „Улаан Туяа", 17-дохи онференциин нэрэмжэтэ, „Ко н" ба бусад колхозууд ха элдэ хүрхэ тэжээлээр хан ан байгаа.

хүшэр хүндэ байдалда маанай түлыень бүрин бү ажа, хоролтогүйгөөр ондо а гэээшэ хэсүү зорилго „Коминтерн", 17-дохи парт ренциин нэрэмжэтэ, „Улаан „Путь социализма" ба иловай нэрэмжэтэ колхо хониной фермэнүүдые нар-коммунистнууд нүхэд Шойдоков, В. Сультимова, Шагдаров, Ж. Дымбрылов, шиев гэгшэд энэ хүшэр хүн илгонуудые дүүргэжэ ша байна.

иин 1-эй мэдээгээр эдэ кол болбол нэгэшье хоролтогүй 056 толгой хурьга ба эшэ э. Энэнь аймаг соо хони й түл абалгын 36 процент Эдэ табан колхозууд 11.184 хони ба ямаатай гү, али соохи хони ямаанай 40 про олоно.

хонидой фермэнүүдые дааг й ажал хүдэлмэри ба арга д ондо ондоо байна. Суль Шагдарова ба Дым гэгшэд өөhэдөө бэеэрээ хүдэлмэрилдэггүй, харин ридалга бэелүүлэн ябуул нь, Шойдоков ба Дашиев томо томо hүрэгүүд дээ байрлажа үдэр бүри шахуу шэ hүрэгүүдээ эрьежэ, адтаа үбhэ зөөхэ ба бургаа шэр отолхо ябадалда ха адаг, мүн заримдаа хони улгада гарадаг байха юм. н туяа» колхоз 3.000 га-

ран хони ондо оруулhан ба тэдэнь 70-аад километрын газарта тараагдаhан байна. Гэбэшье, нүхэр Шагдаров 7 хоног бүридэ хоёр дахин hүрэг бүридөө эрьежэ ябадаг байна. Энэ эрьежэ ябалгада нүхэр Шагдаров болбол нэмэлтэ тэжээл (бургааhанай мүшэр гэхэ мэтэ) суглуулгые хүрзөөр саhа этэжэ, хонидтоо хагда гаргажа үгэлгые эмхидхэдэг ба тураhан хони ямаадые амяарынь илгажа тэжээлыень hайжаруулха мэтын хүдэлмэринүүдые хэдэг байгаа.

Мүн нүхэр Шагдаров болбол 1206 хурьга эшэгэ абажа, фермынгээ хони ямаанай тоо 4273 болгоhон ба июниин эсэс хүртэр hүрэгэйнгөө тооё 5.000 үлүү гаргахые түсэблэжэ байна.

Нүхэд Сультимова ба Шагдаров гэгшэд малажалай түрүүшүүлэй республиканска суглаанда хабаадагшад юм.

Эдэ коммунистнууд бултадаа эхин парторганизациин даалгабаряар хонишодойнгоо дунда олониитын-политическэ хүдэлмэри ябуулдаг байха юм.

Дашиев ба Шагдаров гэгшэд өөhэдөө эрдэм багатай ушарhаа тусхай тэмээр элидхэл ба хөөрэлдөөнүүдые хэжэ шадахагүй гэбэшье, үйлэдбэриингөө суглаанууд дээрэ дутуу дунданuудаа шүүмжэлжэ, түрүү малшадай үльгэр жэшээе ба Эхэ оронойнгоо алдар суута хүнүүд тухай юрын хэлэн дээрэ хөөрэжэ үгэжэ, хонишодойнгоо дунда социалистическэ мүрысөөнэй долги үргэдхэдэг байна.

Эдэ хониной фермэнүүдые даагшанар-коммунистнууд болбол өөhэдынгөө хонишодтой хамта Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ хабаадалсана. Эдэнэр болбол шэнэ Сталинска табанжэлэй түсэбые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө оломянган хони ба ямаадые тэжээн үдхэжэ байна.

Б. МУЖАНОВ,
ВКП(б)-гэй Яруунын айкомой секретарь.

Хүсэд шиидхэгдээгүй асуудал

жэлэй түсэб тухай хуули агай зарим колхознигууд р танилсажа, ажал хүдэлмэ жэ байна. Улюнска сомо овэй нэрэмжэтэ колхозой а эхин организаци болбол лэй түсэб тухай хуулиие улхэ талаар ехэхэн хүдэл э.

и агитаторнууд 50 гаран өөнүүдые үнгэргэбэ. 16 ы хуудаhанууд ба 3 газе гаргагдаа.

оллективэй эрхим агита нүхэд Б. Тибишкеева, Д. гэгшэд табанжэлэй түсэб уулиие эрхимээр нэбтэ зуураа, тарилгада ябагша а мүрысөө эмхидхэгшэд байна. Эдэнэр социалис мүрысөөндэ орогшодой жалай бүтээсэнүүдые саг дайшалхы хуудаhанууд гладаг ба элдэб дутуу удые элирүүлжэ, тэрэниие замые харуулдаг байна. листическэ мүрысөөе үр элгэрүүлhэнэй ашаар ажа эр бүтээсэнүүдые түйла hан стахановецууд үдэр дам олошоржо байна.

жэлэй түсэб дүүргэхэ ба лүүргэхын түлөө энэ ид Ленинэй нэрэмжэтэ членүүдые мүрысөөндэ ун бригада ба звенонууд

өөhэд хоорондоо мүрысэhэн байна.

Арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай хуулиие шудалха ябадал Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой партийна организацида муу бэшээр эмхидхэгдэнхэй. Тэндэхи агитаторнуудынь табанжэлэй түсэб тухай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг ба мүн табанжэл соо ажаүйлэдбэриие ба хүдөө ажахын ургалтанууд тухай статьянуудые полевой станууд дээгүүр республиканска ба нютагай газетэнүүдhээ уншадаг байха юм. Мүн табанжэлэй түсэбтэ зорюулагдаhан лозунг, диаграммануудаар эндэхи станууд гоё hайханаар шэмэгдэнхэй.

Гэбэшье табанжэлэй түсэб баталhантай дашарамдуулан партийна организацинуудай ябуулха агитационно-пропагандистска хүдэлмэри тухай ВКП(б)-гэй ЦК-гэй ба ВКП(б)-гэй Областной Комитедэй заабаринуудые бэелүүлхэ талаар үшөө ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй. Тэрэнэй тула агитационно-пропагандистска хүдэлмэриие үргэн далайсатайгаар ябуулха гээшэ манай аймагай бүхы партийна организацинуудай бэелүүлхэ мүнөөдэрэй шухала зорилго болоно.

Р. ГЕРШЕВИЧ, ВКП(б)-гэй Баргажанай айкомой пропаганда ба агитациин таhагые даагша.

Колхозно парторганизацинуудай секретарьнуудай семинар болобо

(Телефоноор абтаба). ВКП(б)-гэй айкомой парт соо колхозно партийна цинуудай секретарьнуу нар үнгэргэгдэбэ. Энэ 25 секретарь хабаадал на.

йна эхин организациин агитационно-пропаган хүдэлмэри тухай" ВКП(б) ой эмхидхэлэй-инструк hагые даагша нүхэр Сам Заветы Ильича" колхозой организациин хүдэлмэри нүхэр Цыдыповэй, „1946—1950 онуудта СССР-эй арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбэй гол зорилгонууд тухай" газартаряалангай таhагай главна зоотехник нүхэр Артамоновой элидхэлнүүдые шагнаhан байна.

Семинарай hүүлээр ВКП(б)-гэй айкомой секретарь нүхэр Иванов болбол „Табанжэлэй түсэб тухай хуулиие нэбтэрүүлэн ойлгуулха хүдэлмэри тушаа партийна эхин организацинуудай зорилгонууд" гэhэн асуудалаар секретарьнуудтай хөөрэлдэhэн байна.

ационно-пропагандистска хүдэлмэриие эрид hайжаруулха

ВКП(б)-гэй Хориин ай енум болобо. Энэ пленум нжэлэй түсэб тухай хуу лан абаhантай дашарам партийна организацинуу улха агитационно-пропа а хүдэлмэри тухай асуу ВКП(б)-гэй айкомой секре р Г. Одоев элидхэл хэ

Одоевой элидхэл тушаа угэ хэлэhэн байна.

гэй айкомой эмхидхэлэй рска таhагые даагша нү ова үгэ хэлэхэ зуураа, нжэлэй түсэб тухай хуулиие ойлгуулха хүдэлмэриие „Путь Сталина" (партийна эхин организациин секретарь нүхэр Дамбаева), „Победа" (партийна эхин организациин секретарь нүхэр Бахрушев), „Шэнэ байдал" колхозуудай партийна эхин организацинууд тон хангалтагүйгөөр ябуулна гэжэ шүүмжэлhэн байна.

Пленумдэ хабаадагшад аймагай партийна организацинуудай ябуулха агитационно-пропагандистска хүдэлмэриие эрид hайжаруулха гэhэн дэлгэрэнгы шиидхэбэри баталан абаа.

СССР-эй зүүн районуудай нүүрhэнэй ажаүйлэдбэри

* * *

Е. АБАКУМОВ
СССР-эй зүүн районуудай нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин Министрын орлогшо

Шэнэ Сталинска табанжэлдэ нүүрhэнэй ажаүйлэдбэридэ ехэхэн hуури үгтэнэ. Нүүрhэ хадаа манай ороной бүхы түлишын 70 процент болоно ба тэрээнгүйгөөр ажаүйлэдбэри, транспорт, энергетикэ ба арадай ажахын бусад олон hалбаринууд ургажа шадахагүй гэжэ мэдээжэ.

Революциин урда тээхи Россида нүүрhэнэй ажаүйлэдбэри болбол эгээл гээгдэнги hалбаринуудай нэгэниинь байhан юм. Нүүрhые механизированнэ аргаар малтаха ябадал хоёршье процент болодоггүй байгаа. 1913 ондо Росси болбол юрдөөл 29 миллион тонно нүүрhэ абадаг байгаа. Энэнь США-hаа 18 дахин ба Англиhаа 10 дахин бага hэн. Тиихэдэ Донбасс болбол ороной гансахан лэ томохон базань байжа, бүхы малталгын 87 шахуу процент үгэдэг байгаа. Хариин капиталда мэдэлтэй шахтануудаар бүхы донецкэ нүүрhэнэй 58 процентнь малтагдадаг байhан юм. Тиихэ үедэ зүүн районуудта нүүрhэ малтаха ябадал имагтал hая бии боложо байhан ба тэндэ юрдөөл 3,4 миллион тонно абтадаг байгаа.

Манай орондо хариин гүрэнүүдэй интервенци хэжэ ороод байха үедэ ба гражданска дайнай үедэ нүүрhэнэй ажаүйлэдбэри hандаргагдажа, нилээд бага хэмжээнэй нүүрhэ үгэдэг болоо. Тэрэ хадаа 1913 ондо орходоо 3 дахин бага нүүрhэ үгэдэг болоhон юм. Донбассые богонихон болзор соо hэргээн бодхоохын тула ехэхэн хүсэ гаргагдаа hэн. Тиихэтэй хамта парти болон правительство ороной Зүүн зүгтэшье нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриие бүхы хэмжээгээр ургуулха гэжэ анхаралаа табидаг байгаа. Энэнэй ашаар нэгэдэхи табанжэлэй эхиндэ СССР-тэ нүүрhэ малталга 35,5 миллион тонно хүрэжэ, 1913 оной хэмжээнhээ 22 процентээр үлүү болоhон байгаа. Илангаяа ехэ амжалтанууд Сталинска табанжэлнүүдтэ түйлагдаа. 1940 ондо 166 миллион тонно нүүрhэ малтагдаа, энэнь 1913 онойхидо орходоо таба хахад дахин ехэ юм.

Нүхэр Сталинай үүсхэлээр байгуулагдаhан Кузбасс ба Карагандадахи хүсэ ехэтэ нүүрhэнэй базанууд эгээл шэнэ техникээр зэбсэглэгдэжэ, өөрынгөө механизациин хэмжээгээр Европын ба Америкын эрхим шахтануудhаа дутахагүй болоо hэн. Мүн нютагуудтахи нүүрhэнэй хэбтэшые элдүүрилхэ ябадал бүхы хэмжээгээр ябуулагдагша hэн. 1929—1940 онуудта орон соо 455 шахтанууд, тэдэнэй тоодо зүүн районуудта 193 шахтанууд байгуулагдаhан ба шэнэдхэн заhабарилагдаhан байгаа. Дайнай урда тээ нүүрhые газар дороhоо механизированнээр гаргаха ябадал бүхы Союз дотор 94,7 процент, зүүн районуудта 96,9 процент хүрэhэн байгаа. Зүүн районуудта нүүрhэ малтаха ябадал 1940 ондо 56 миллионhоо үлүү боложо, 1913 онойхиhоо 16 дахин ехэ болоhон байна. Илангаяа ехэ амжалтанууд Кузбасста, Уралда ба Карагандада түйлагдаhан байна.

Ороной центртэ ба зүүн зүгтэ хүсэ ехэтэ нүүрhэнэй базануудай байhан ушар хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай үедэ нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин амжалтатайгаар хүдэлмэрилхэ ябадалые хангаhан байха юм. Дайнай эгээл дошхон үдэрнүүдтэ, Донбассые дайсанай эзэлээд байха үедэ зүүн зүгэй ба Московско бассейнэй нүүрhэшэд болбол ороноо ба фронтые таhалгаряагүйгөөр түлишөөр хангажа, дайсаниие түргэн саг соо бутасохихын хэрэгтэ нилээд туhаламжа үзүүлээ.

Дайнай үедэ металл, буу зэбсэг, hомо ба сэрэгэй элдэб хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэ талаар гол шухала базанууд болоhон зүүн районуудта нүүрhэ малталга ходо ехэ боложо байгаа. 1945 ондо Уралда нүүрhэ малталга дайнай урдахи үеынхиhээ хоёрhоо үлүү дахин, Карагандада 80 процентээр үлүү ба Кузбасста 37 процентээр үлүү болоhон байна. Ажаүйлэдбэри болбол коксовалагдадаг ба энергетическэ нүүрhээр ямарханшье таhалгаряагүйгөөр хангагдадаг байгаа.

Дайнай жэлнүүдтэ Зүүн зүгтэ 35 миллион тонно шахуу нүүрhэ малтаха хүсэтэй 173 шахта ба нүүрhэнэй разрезүүд ашаглалгада оруулагдаа. Нүүрhэнэй олдоhон шэнэ газарнуудта нүүрhэ малталга эхилээ. Нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин бүхэли hалбари—нүүрhые газар дээгүүр малтаха арга—шэнээр байгуулагдаа. Энэ хүдэлмэри хадаа экскаваторнуудаар бүтээгдэдэг. Экскаваторнуудай ажалайнь бүтээсэ газар дорхидо орходоо 3—4 дахин ехэ ба малтаhан нүүрhэнь хоёр дахин үнэ багатай байха юм. Нүүрhэнэй разрезүүдые байгуулха болзор шахтануудые байгуулхада орходоо мүн 2—3 дахин бага юм. Мүнөө үедэ зүүн районуудай нүүрhэнэй разрезүүдтэ 230-hаа үлүү экскаваторнууд, 270 паровозууд, 1200 шахуу тусхай вагонууд ба бусад элдэб түхеэрэлгэнүүд хүдэлмэрилжэ байна. Эндэ нүүрhые газар дээгүүр малтажа абалга 1940 ондо орходоо 3 дахин шахуу ехэ боложо, бүхы нүүрhэ малталгын 20 процентые эзэлнэ.

Дайнай үедэ зүүн зүгтэхи нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин ургалта болбол гансашье шэнэ шахтанууд ба разрезүүдые бариха ябадалаар түйлагдаа бэшэ. Тэрэ хадаа малталгын фронтые үргэдхэжэ, хүдэлмэрилжэ байhан шахтануудай үйлэдбэриин хүсые бүрил хүсэдөөр ашаглаhанай, хүдэлмэридөө механизациие үргэнөөр нэбтэрүүлhэнэй ашаар түйлагдаhан байна. Жэшээлхэдэ, Кузбасста нүүрhые Чиноклын халхабшаар газар дороhоо гаргалга ехэ үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэнэй ашаар хүдэлмэришэнэй ажалайнь бүтээсэ 2—3 дахин ехэ болоhон байна. Нүүрhэ малтаха машинанууд ба конвейернүүд 30 процентээр олошороо, электровозуудай тоо 2 дахин ехэ болоо.

Дайнай үеын жэлнүүдтэ ба дайнай hүүлдэхи үедэ хатуу нүүрhые 1,5—2 дахин түргөөр малтаха аргатай КМП 44 гэжэ нүүрhэ малталгын хүсэ ехэтэ машина, нүүрhые нэгэ доро малтаад ашадаг Макаровай комбайн ба бусад машинанууд байгуулагдаhан байна. Механизацилгын ургалта ба нүүрhэ малталгын түргэнөөр ехэ болохо ябадал хадаа өөрын нүүрhэнэй машино-бүтээлгын база байгуулhанай ашаар түйлагдаа. Зүүн зүгэй нүүрhэнэй машино-бүтээлгын заводуудай гаргаhан продукци 1945 оной эсэстэ 1940 онойхидо орходоо 7-hоо үлүү дахин ехэ болоhон байна. Дайнай үеын жэлнүүдтэ эдэ заводууд болбол хадын-шахтна шухала түхеэрэлгэнүүдые гаргалгые шудалжа, тэдэниие олоорынь гаргаха ябадалые хангаhан байна.

Зүүн зүгэй нүүрhэшэдэй амжалтанууд хадаа правительство болон нүхэр Сталинай өөрынь онсо анхарал ба туhаламжын ашаар түйлагдаhан байна. Дайн сэрэгэй үеын бэрхэшээлнүүдэй байбашье, дайнай үедэ нүүрhэшэдэй салин хүлhэ 75 процентээр, газар дорохи хүдэлмэришэдэй салин хүлhэ 85 процентээр дээшэлhэн байха юм. Эдеэ хоолоор ба эд бараагаар хангаха талаар hайн условинууд байгуулагдажа, 840 мянган квадратна метрhээ үлүү талмайтай гэр байра баригдаа. Шахтануудые материально-техническэ талаар хангаха ябадалай хэмжээ эрид дээшэлээ.

Мүнөө нүүрhэшэдэй урда шэнэ ба угаа ехэ зорилгонууд табигданхай. Табанжэлэй түсэб тухай Хуули хадаа 1950 ондо нүүрhэ малталгые 250 миллион хүртэр дээшэлүүлхэ гү, али дайнай урдахи үеын хэмжээнhээ 51 процентээр үлүү болгохоор хараална. Энэ даалгабари болбол жэл бүридэ 500 миллион тонно нүүрhэ малтаха гэжэ хараалhан Сталинска түсэбэй хубинь гээшэ.

СССР болбол нүүрhэнэйнгөө геологическа запасуудаар США-гэй hүүлдэ дэлхэй дээрэ нэгэдэхи hуури эзэлнэ. Зүүн районууд илангаяа баялиг. Тэндэ бүхы ороной нүүрhэнэй хэбтэшын 90 процентнь бии юм. Гансал Кузбасста эрхим шанарай коксовалагдадаг ба энергетическэ 450 миллиард тонно нүүрhэн бии гэжэ тоологдоно. Энэнь Донбассай нүүрhэнhээ 5 дахин ехэ юм.

Шэнэ Сталинска табанжэлэй түсэбэй ёhоор Зүүн зүгтэ нүүрhэ малталга 107 миллион тонно хэмжээтэйгээр хараалагдана. Энэнь дайнай урдахи хэмжээнhээ хоёр дахин ехэ ба коксовалагдадаг нүүрhэнэй талаар гурба дахин ехэ болоно. Энэ ехэ хүгжэлтэ хадаа шэнэ шахтна ажаүйлэдбэриин ба гэр байрын барилгые ехэхэнээр ургуулхые хараална. Иимэ дээрэhээ капитальна гаргаша нилээд ехэ болохо байна. Тэрэ хадаа 8,7 миллиард түхэригөөр хараалагдана. Энэнь hүүлшын 17 жэлэй бүхы капиталовложениhээ 30 процентээр үлүү болоно.

Дүрбэдэхи табанжэлдэ Зүүн зүгтэ 53 миллион шахуу ниитэ хүсэтэй 126 шэнэ ба шэнэдхэн заhабарилагдаhан шахтанууд ба разрезүүдые ашаглалгада оруулхаар хараалагдана. Тэрэнэй тоодо Уралда—49, Карагандада 17 шахта ба разрезүүд, Кузбасста 30 шахта болоно. Шэнэ шахтанууд хадаа дайнай жэлнүүдтэ баригдаhан шахтануудта орходоо hайнаар баригдаха юм. Үйлэдбэриин бүхы процессүүд малталгаhаа эхилээд, түмэр замай вагондо ашалга хүртэрөө хүсэдөөр механизацилагдаха юм. Шэнэ шахта гү, али шахтануудай бүлэгүүдэй дэргэдэ нүүрhэнэй шанарые hайжаруулха фабрика ба сортировконууд баригдаха байна. Энэ хадаа нүүрhэнэй шанарые нилээд hайжаруулха юм.

Нүүрhэ малталгые ехэ болгохын ба холоhоо асарагдадаг нүүрhэнэй орондо нютагай нүүрhэ хэрэглэхын түлөө нүүрhэнэй олдоhон 35 газарта, тэрэнэй тооhоо урдань элдүүрилэгдээгүй бассейнүүдтэхи 15 газарта нүүрhэ малтаха гэжэ хараалагдана. Иимэ хүдэлмэри хадаа Хабаровска ба Красноярска хизаарнуудта, Кемеровскэ ба Свердловско областьнуудта, Башкирска АССР-тэ, Казахска ба Киргизскэ ССР-нүүдтэ ба бусад районуудта хэгдэхэ байна. Нүүрhэнэй олдоhон шэнэ газарнуудта 36 миллион тонно нүүрhэ үгэхэ хүсэтэй 56 шахта ба разрезүүд табанжэлэй турша соо байгуулагдаха ба 12 миллион тонноhоо үлүү нүүрhэ үгэхэ хүсэтэй 22 шахта ба разрезүүд мүн тэрэ саг соо ашаглалгада оруулагдаха юм. Капитальна барилгын ба нүүрhэнэй шэнэ газарнуудые ашаглалгада оруулгын иимэ ехэ далайса хадаа нүүрhэ малталгые гансашье ехэжүүлхэ бэшэ, харин СССР-эй зүүн районуудта нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин саашадаа улам эршэмтэйгээр хүгжэхэ ябадалда бата бэхи найдалтай база байгуулжа үгэхэ байна.

Дүрбэдэхи табанжэл соо шэнэ ба техническэ талаараа болбосоронги ба хүсэ ехэтэ машинануудые хэрэглэжэ, нүүрhэ малталгын гол шухала процессүүдые механизировалгые гүйсэд дүүргэхээр хараалагдана. Хүсэ багатай машинанууд болбосоронги ба хүсэ ехэтэ машинануудаар hэлгэгдэхэ. Комбайнууд ба зүhэдэг зүйлнүүдтэй малталгын машинанууд үйлэдбэриин үргэн хэрэглэлдэ оруулагдаха. Мүнөө үедэ имагтал гараар бүтээгдэдэг эгсэ бэшээр унадаг пластнуудай нүүрhые ашаха хүшэр хүндэ хүдэлмэриин 40 процентнь 1950 ондо механизацилагдаха юм. Мүн бэлэдхэлэйшье хүдэлмэринүүдтэ механизацилгые үргэнөөр нэбтэрүүлхээр хараалагдана. Нүүрhые газар доогуур шэрэхэ ябадал техническэ талаараа шэнэдхэн зэбсэглэгдэхээр хараалагдана. Хүсэ ехэтэй, комбинированнэ түхэлэй электровозууд үргэнөөр хэрэглэгдэхэ болохо. Бага багтаасатай вагонеткэнүүд 3 тонно ба тэрээнhээ үлүү багтаасатай вагонеткэнүүдээр hэлгэгдэхэ. Малталгын машинануудай, конвейернүүдэй ба транспортернүүдэй, электровозуудай ба бусад машинануудай парк 1945 онтой жэшээлбэл табанжэлэй эсэстэ 3—4 дахин ехэ болохо юм. Энэнэй ашаар энэ табанжэл соо зүүн районуудай шахтануудта поточно аргаар нүүрhые абахаар хараалагдана.

Газар дорохи транспортын хүдэлмэриие үндэhөөрынь hайжаруулхын тула хүдэлөөнэй шухала пунктнүүдые телефонтой болгохо, электровозоор нүүрhэ шэрэдэг бүхы томо шахтануудта диспетчерскэ управлени бии болгохо, ехэ хүдэлөөнтэй томо шахтанууд дээрэ сигнализаци, централизаци ба блокировко түхеэржэ, бусад хэдэн хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхээр хараалагдана.

Нүүрhэнэй шанарые элдэб аргануудаар эрид hайжаруулха хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулагдана. 7 процентhээ үлүү үнэhэ болодог бүхы коксовалагдадаг нүүрhэнүүд, 10 процентhээ үлүү үнэhэ болодог бүхы энергетическэ шулуун нүүрhэнүүд ба хүрин нүүрhэнүүдэй ехэнхи хубинь табанжэлэй эсэс болтор механическа аргаар шанар hайнтал болгогдохо. Энэ бүгэдые бэелүүлхын тула сүүдхэ соогоо 326 мянган тонно гаргажа шадаха үйлэдбэриин хүсэтэй нүүрhэнэй шанар hайжаруулха 175 фабрикануудые барижа, ашаглалгада оруулхаар хараалагдана.

Зүүн зүгэй нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин гол шухала ба шиидхэхы зорилгонь хадаа үндэр мэргэжэлтэй саг үргэлжын кадрнуудые байгуулха ябадал, шахтернуудай гэр байрын условиие ба культурна хангалтые hайжаруулга болоно. Шэнэ табанжэл соо гэр байрын, культурно-ажаhуудалай ба коммунальна ехэхэн хэмжээнэй барилга хэгдэхээр хараалагдана. Гэр байрын талмай 2750 мянган квадратна метрээр ехэ болоно, энэнь нүүрhэшэдэй гэр байрын фондын хоёр дахин ехэ болоhонтой адли болоно.

Мүнөө үедэ нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриин научно-шэнжэлэлгын институдууд ба лабораторинуудта угаа ехэ зорилго табигдана. Научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хадаа нүүрhэнэй ажаүйлэдбэриие техническэ ба эмхидхэлэй талаар шэнэ ба болбосон аргануудаар зэбсэглэхэ, даралта, хорото газ гаргаха ябадал гэхэ мэтэ байгаалиин ушаралнуудые наукын түйлалтануудай ёhоор гартаа абаха арга олохо тээшэ шэглүүлэгдэхэ ёhотой.

Мүнөө Зүүн зүгэй нүүрhэшэдэй урда табигдаад байhан зорилгонуудые бэелүүлхын тула ехэхэн хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй. Дайн сэрэгэй хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ тэдэнэр дайсаниие дарахын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлмэрилжэ, фашистска эзэмдэгшэдые бутасохихо агууехэ хэрэгтэ бага бэшэ туhаламжа үзүүлhэн байна. Шэнэ Сталинска табанжэл соо тэдэнэртэ табигдаhан түйлай ехэ хүдэлмэринүүдэй программые нүүрhэшэд мүн лэ нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ.





ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Дайн сэрэгэй үеын ба шэнэ табанжэлэй түрүүшын жэлэй Узбекскэ ССР-тэхи эгээл томо барилгануудай нэгэн болохо Сыр-Дарья дээрэхи Фархадска гидроэлектростанциин плотинын зарим хуби. 2. Куйбышевска областиин Чапаевск городой заводуудай нэгэндэ бүтээгдэhэн «Клейтон» гэжэ сортировконууд. В. Лейн ба А. Иевлев гэгшэдэй фото (ТАСС-эй фотохронико).

А. М. ГОРЬКИЙ

Сокол тухай дуун

Эрьё хүбөөдөө эсэнгир залхуугаар өбһээлжэ байгаа угаа ехэ далай унтажа, һарын хүхэ сэнхир толондо аладай холоруу хүдэлэнгүй зэнхынэ. Зөөлэхэн ба мүнгөөр миралзажа байгаа энэ далай аяар тэндэ, урда зүгэй хүхэ тэнгэритэй ниилээд, одо мүшэдэй алтан угалзануудые халхалаагүй, хүдэлэнгүй байһан таруу һымэгэр үүлэнүүдэй һэрхигэр бэеые уһан соогоо гэрэлтүүлэн бүхөөр унтажа хэбтэнэ. Нойрмогоор эрье тээшээ мүлхин-мүлхин байгаа долгинуудай юун тухай шэбэнэлдэн байһыень ойлгохоёо хүсэжэ, тэнгэри улам улам доошоо намхайн, далайруу тонгойжо байһан шэнги болоно.

Норд-Остын һалхинда ахир тохир болтороо бэгзылдэһэн мододоор хушагдаһан хада ууланууд өөһэдынгөө орьёл торьёл оройнуудые дээрээ байгаа сэнхигэр хооһон хиируу эрид далайсаар шорхойлгожо, урда ороной һүниин урин дулаан уняар манаар хубсалһан тэдэнэй эрхо — шэрүүн — дүрсэнүүд түглылдэнэ.

Ууланууд томоотой, бодолгото болоһон янзатай. Тэдэнэй барагар хара һүүдэрнүүд далайн долгинуудай баглайрма гоё ногообтор мүндаа нюрган дээгүүр бүгтэржэ, ори гансахан урадхал хүдэлөөс тогтоон байлгаха һанаатай шэнги, уһанай замхашагүй салгидаан ба хөөһэнэйнь амисхаалые,—уулын оройн саанаһаа үшөө харагдаагүй байгаа һарын сайбар хүхэ мүнгэн толонтой холисолдоод оршон тойрондо адхарһан бүглүү нюуса абяа анирагүй байдалые эбдэжэ байгаа энэ шэмээс—дууһыень дүлиирүүлэн дарахые хүсэһэн юумэ шэнги далайе дарана.

—А-ала-ах-а-аквар!..—гэжэ Крымэй хуушанай хонишон Надыр-Рагим-Оглы гэдэг буурал толгойтой, урда зүгэй наранда дүрэһэн, үндэр ута, хатажа хоршыһон бэетэй сэсэн үбгэн һанаа алдана.

Түрэлхи уулаһаа түгдэржэ унаад, һүүдэрээр хубсалһан, хүбхөөр хушагдаһан хүйхэр ехэ шулуунай хажууда,—уйдхартай, ууртай шулуунай хажууда,—эльһэн дээрэ тэрэ үбгэн бидэ хоёр хэбтэнэмди. Шулуунаймнай далай тээшэ милайһан талада долгеон эбхэрэлдэжэ, замаг ногоонуудые обоо онги хаяжа байба, замаг ногоондо баригдаһан энэ шулуун хадаа далай уула хоёрые таһалан байгаа нарихан эльһэн эрье дээрэ хүлеэтэй шэнги үзэгдэнэ.

Манай түүдэгэй дүлэн тэрэ шулуунай уула тээшэ хандаһан талаһаань гэрэлтүүлэн соробхилзоно, тэрэ бүридэнь эндэ тэндээ гүнзэгы-гүнзэгыгөөр ган гараһан хуушан хангай энэ шулууе тойроод бүрэгэр һүүдэрнүүд бүрэлзэн гүйлдэнэ.

Рагим бидэ хоюулаа мэнэ һаяхан бариһан загаһаараа шүлэ гаргажа һуунамди, сэдьхэл тэнюун байһан бидэ хоёрто хамаг юумэ хуу нэбтэ харагдамаар тунгалаг ба баһа амиды мэтээр үзэгдэжэ, зүрхэндэмнай тон сэбэрхэн, зохид хүнгэн ба бодолгол бодожо һууханаа бэшэ ондоо ямаршье хүсэлэн үгы байна.

Уһан далай эрье хүбөөдөө инагаар эрхэлэн,—түүдэгтээ бидэниие дулаасуулыт,—гэжэ гуйһан мэтэ долгинуудынь тоншье һаа налархай зохидоор дуугаралдана. Заримдаа салгидаанайнь үнгын олон дуун соо үлүүсэ шангадаһан шарья ното дуудана—энэнь хадаа долгинуудай нэгэниинь зоригтойхоноор бидэ хоёрто дүтэлэн мүлхибэ гээшэ.

Рагим болбол эльһэн дээрэ сээжээ дахажа, толгойгоо далайруу харуулаад, тохоногоороо тулгалан, толгойгоо альган дээрээ табяад бүрэнхы холоруу бодолгото болон гэтэжэ хэбтэнэ. Нэхы хонин малгайнь шэлэ дээрээ унанхай, аржан буржан уршалаагаар дүүрэһэн үндэр үргэн сохыень һэрюун һэбшээгээрээ далай һэбинэ. Минии шагнажа байгаа үгы хоерые ухаандаашье оруулангүйгөөр, далайтай дуугаралсажа байһан шэнгеэр үбгэн сэсэрхэнэ.

—Бурханда этигэдэг үнэншэ хүн жаргалай орондо ошодог. Харин бурхан хотогтондо шүтэдэггүй хүн яалтайб? Тэрэ хүн—энэ хөөһэн соо ябаа аалам... Уһан дээрэ хөөрэжэ ябаһан эдэ мүнгэн сагаан сахаригууд, магад, тэдэнэр аалам... хэн мэдэхэб.

Холоруу зэнхыһэн бүүдэгэр ехэ далай һаруултажа байна, эндэ тэндэнь һарын һаланаар хаяһан толон ялалзан үзэгдэнэ, уулын баглагар оройнуудай саанаһаа һара тамаран гараад, мүнөө урдаһаань угтан аалиханаар амилжа байһан далай дээгүүр, бидэ хоёрой хэбтэһэн эрье ба шулуун дээгүүр гэрэл туяагаа һанаата болоһон янзатайгаар адхажа байна.

—Рагим... Үльгэр онтохо хөөрыш даа...—үбгэниие би гуйнам.

—Юундэ?—гэжэ Рагим нам тээшэ эрьелдэнгүй асууна.

—Миин даа. Би шинии үльгэр онтохонуудые гоешоодог хүм.

—Бишни шамдаа үльгэр онтохонуудаа дууһынь хөөрэжэрхёолби... Бэшые мэдэхэгүйб...

Иихэдээ энэшни намаар һайса гуйлгахаяа һанаа гээшэ. Биньшье гуйнам.

—Дуратай һааш би шамда дуу хэлэжэ үгэһүүб,—гээд Рагим зүбшөөрбэ.

Би хуушанай дуу шагнаха дуратай һуунаб, тиигээдшье үбгэн энэ дуунайнгаа жэгтэй һонин аялгые тэрэ зангаарынь дуулахые оролдожо, уйдхартайгаар аялгалан дуулажа оробо.

«Уулын үндэртэ Уж могой мүлхин гараад, нойтон шиигтэй хүмэгтэнь нугаран мушхаран, далайруу хаража хэбтэбэ.

«Тэнгэриин үндэртэ наран яларжа, хада ууланууд тэнгэри өөдэ халуугаар амилна, долгеонууд доорошулуу сохижо байгаа һэн...

«Хабсагайн дундуур харанхы соо уһан урадхал сэсэрээд, шулуу мухарюулан нэрьежэ далай тээшэ дугташана...

«Сагаан хөөһэ буража, хүсэтэй буурал энэ урадхал хадые хахалан зүһэнэ, ууртайгаар улин хүүен далайруугаа шудхарна.

«Гэнтэ Уж могойн мушхаран хэбтэһэн хүмэг хабшалруу бисархай үбсүүтэй, шуһан нүжэ далитай Сокол тэнгэриһээ унашаба.

«Һаг гэжэ хашхаран газарта унаад, шадалгүй уур сухалдаа үбсүүгээрээ хатуу шулуу нюдаржа хэбтээ һэн.

«Уж могой сошожо абаба, шуумгай хажуу тээшээ мүлхибэ, теэд энэ шубуунай наһан хоёр-гурба минутын гэжэ дары ойлгобо...

«Үбсүү бисархай шубуунай хажуудань мүлхижэ ошоод, нюдэ уруунь сэхэ шииганаба:

«—Юун, үхэжэ байна гүш?

«—Тиинэм, үхэжэ байнам,—Сокол доороһоо абажа һанаа алдаад харюусаба.—Би алдартай сарюун ябааб!.. Би зүрхэлигөөр нюдаралдааб!.. Би тэнгэри үзөөб... Ши тэнгэрие тиимэ ойроһоо үзэхэгүйш!.. Эх, ши, барһан!

«Тез яагааб—тэнгэри? Тэрэшни хооһон агаар... би хайшан гэжэ тэндэшни мүлхихэ биб? Эндэмнишье намда эрхим һайн... дулаан, шиигтэй!

«Иигэжэ Уж могой энэ сүлөөтэ шубуунда харюусаад, тэрээнэй дэмыржэ дуугарһан үгэнүүдыень һанажа досоогоо наадалан энеэдэһэ алдаба.

«Тиигээд бодобо: «Ниидэшье, мүлхишье нэгэ, эсэсынь эли, бултал газарта унаха, дууһан лэ тоборог болохо...»

«Тиигэбэшье, зоригтой Сокол гэнтэ арбагад гэжэ бага үндыгөөд. хүмэгрүү нюдөө эрьюулбэ.

«Боро шулуу нэбтэрсэ, уһан гоожоно, харанхы хүмэг сооньамилашагүй бүгшэм ба үнэр танар гутан байба.

«Удаань Сокол уйдхартай ба үбшэнтэйгөөр, бии шадалаа зангидажа, хашхарба:

«О даа, нэгэшье дахин тэнгэридээ дэбин гараһайб!.. Дайсанаа би... үбсүүнэйнгээ шархада хабшаха һэм... Шуһандамни хахажа үхэхэ һэн!.. О, сохилдооной жаргал!...

«Могой досоогоо бодоно: «Иитэрээ горьдон еоложо байгаа хадань, тэнгэридэ байха үнэхөөрөөшье аятай байжа болоо ха!»

«Тиигээд, сүлөөтэ шубуундаа дурадхал хэбэ:—«Ши хүмэгэй захада һолжоржо ошоод доошоо һүрэжэ унаад үзыш. Далишни шамайгаа даажа, өөрынгөө байдалда нэгэ жаахэншье саг соо байха ааламш».

«Сокол татагад гээд, омогтойгоор хашхаржа, һабараараа нойтон шулуун дээгүүр халтирһаар эгсэ эрмэг дээрэнь ошобо.

«Ошоод, даляа дарбайлган, сээжээрээ дүүрэн амилжа, нюдөө ялгануулаад,—доошоо һолжоршобо.

«Бэень шулуун шэнгеэр хабсагай нэшэн халтирһаар даляа хухалан үдэеэ гээн ябажа, түргэн доошоо унаба...

«Урадхал уһанай долгин хашүүрэжэ абаад, шуһыень угаажа, хөөһөөрөө хушажа далай тээшэ шууяшаба.

«Далайн долгеон уйдхартайгаар гэгэжэ, шулуу сохин байгаа һэн... Шубуунай хүүр үргэн далайн дундуур харагдахагүй болон ошобо.

«Хүмэгтөө хэбтэжэ байхадаа могой тэрэ шубуунай үхэл тухай, тэрээнэй хүхэ тэнгэридэ шуналтай байһанайнь тухай удаан бодолго табиба.

«Жаргал тухай гэрьдолоор хододоо нюдэ уряалан эльбэдэг тэрэ сэнхир холоруу хараад үзэбэ.

«Тэрэ үхөөшэ Сокол энэ оёор захагүй хооһон хиидэ юушье хараа юм аабдаа? Юундэ нимэ шубууд, үхөөдшье байхадаа, тэнгэридэ ниидэхэ өөһэдынгөө дураар һанаа сэдьхэл эрьюулнэб? Юун гэгээн гэрэл байгааб тэндэнь? Бишье тэнгэридэ ойрохоншье зуура һаань ниидэжэ эдэ бүгэдыень мэдэжэ шадаха ха юм биб.

«Хэлээд—хэлэһэн ёһоороо хэбэ. Сахариг болон мушхараад, агаар өөдэ һүрэшэбэ, нарихан лентээр наранда ялбас гэбэ.

«Мүлхихэ түрэлтэн ниидэжэ шадахагүй!.. гэһэн энээниие мартажа, шулуун дээрэ унаба, теэд үхөөгүй, харин һэгшэжэ энеэбэ...

«—Тэнгэридэ ниидэлгэнэй гоень энэ юм ха юм! Гоень—уналга!... Ямар энеэдэһэтэй шубууд бэ! Газар гээшые мэдэдэггүй, газарта байхадаа уйдажа тэнгэридэ дээшээ буляалдаха, хооһон халуун хиидэ ажа амидарал бэдэрхэ... Тэндэнь миин хооһон. Тэндэнь ялагар гэрэлтэйшье һаа, эдеэ хоол гэжэ үгы, амиды бэедэ тулга түшэг гэжэ үгы. Омгорхохонь юуштэ бэ? Зэмэрхэхэнь юуштэйб? Али өөрынгөө дура хүсэлэй ухаангүй эрэлхэг галзууе халхалха гэнэ гү, али ажа амидаржа шадахагүйгөө нюуха һанаатай гү? Энеэдэһэтэйл шубууд байна! Мүнөөш даа тэдэнэй үгэнүүд намайе дахин мэхэлхэгүй! Би өөрөө хуу мэдэнэб! Би—тэнгэри гээшые үзөөб. ... Ниидэжэ тэндэ гарааб, хэмжээб тэрээниие, унадагыеньшье ойлгожо абааб, унаашье һаа, бисараагүйб, гансал бэедээ этигээб. Газарта дурлажа шадахагүй тэдэнэр мэхэ гохоор ябуужан. Би үнэн гээшые мэдэнэб. Би тэдэнэй уряалда этигэхэгүйб. Газарай гарбали—газар дээрээ һуухаб.

«Тиигэжэ бэедээ омгорхон, шулуун дээрэ монсогойроод хэбтэшэбэ.

«Далай хүлхөөрөө ялагар гэрэлдэ ялбалзан, долгеониинь эрье хүбөөгөө һүрөөтэйгөөр сохижо байгаа һэн.

«Долгинойнь арсалан шанга хүрхирөөн соо тэрэ омог шубуун тухай дуун нэрьенэ, тэдэнэй хүсэндэ хабсагай шулуун шэшэрнэ, һүртэй дууһаань огторгой тэнгэри доһолно!

«Омог зүрхэтэнэй ухаангүй эрэлхэгые магтан дуугаа дууланамди!

«Омог зүрхэтэнэй ухаангүй эрэлхэг зориг болбол бүхы ажабайдалай сэсэн удхань гээшэл! О, эрэлхэг Сокол! Дайсантайгаа дайлалдажа шуһаа адхааш... Тиибэшье саг ерэхэл—шинии халуун шуһанай дуһалнууд ажабайдалай харанхы соо ошон болон дэгжэхэл, олон тоото зоригтой зүрхэнүүдые эрхэ сүлөөгэй, гэгээн гэрэлэй ухаангүй ундаасхалаар бадаруулхал.

«Ши үхөө гэлэйш!.. Теэд баатар зүрхэтэн ба эрэлхэг зоригтоной дуун соо хэзээдэшье амиды жэшээ боложо, эрхэ сүлөөдэ, гэгээн гэрэлдэ уряалһан омог уряал болохош!

«Омог зүрхэтэнэй ухаангүй эрэлхэг ябадалые магтан дуугаа дууланамди!..»

...Үргэн далай алад холо хүртэрөө абяа шэмээгүй зэнхынэ, долгёонууд эльһэн дээгүүр дуутай шуутайгаар сальгидан, би далайн заха худар гэтэжэ абяагүй һуунам. Уһан дээрэ һарын туяагай мүнгэн сахаригууд улам улам олошорно.... Манай бишиихан тогоон аргааханаар бусалжа эхилбэ.

Нэгэ долгин элигтэй зугаатайгаар эрье дээрэ мухарижа гараад, бэерхүүгээр шууяжа Рагимай толгой тээшэ мүлхинэ.

—Хайшаа ошохошниб?.. Арил!—гэжэ Рагим тэрэ долгиие гараараа занана, тэрэнь үгэ дууласатайгаар гэдэргээ, далайруугаа һолжоронороно.

Долгинуудые амиды болгожо хэбтэһэн Рагимай ааша намда заашье энеэдэтэй бэшэ, заашье аймшагтай бэшэ байна. Оршон тойрон булта жэгтэй—амиды мэтэ зөөлэн энхэргэнээр хаража байгаа һэн. Далай хадаа хүнэй сэдьхэл буляама номохон, үдэрэй халуунһаа үшөө һэрүүсээгүй байгаа ууланууд тээшэ һэрүүнээр амилһан сэльгеэхэн амисхалдань ехэ шанга даруу хүсэн хадагалаатай байһандли үзэгдэнэ. Хара хүхэ тэнгэридэ одо мүшэдэй алтан угалзаар сэдьхэл буляан жаргуулама, ямар нэгэн үнэн сэхые хүсэһэн амтатай хүлеэлгээр ухаа хүдэлгэмэ баясхалантай юмэн бэшэгдээтэй байна.

Хуу баран һажажа байна, теэд тон һонор һэргэгээр һажажа байгаа һэн, нэгэ секунда болоод байтар бултадаа гэнтэ залд гэжэ, хэлэшэгүй амтатай абяанууд нэгэн жэгдэ үнгын аялгаар ханхинахань гэхээр байна. Эдэ абяанууд дэлхэйн нюусануудые элирхэйлэн хөөрэжэ, хүнэй ухаа гэгээрүүлээд, һүүлээрынь һиимэгэр гал унтарааһандли тэрээнээ унтараажа, һанаа сэдьхэлые оёоргүй хара хүхэ огторгой өөдэ дахуулан абаашаха, тиихэдэнь урдаһаань эдэ олон одо мүшэдэй һалганалдан байгаа угалзанууд үнэн сэхые элирхэйлһэн гайхамшагтай хүгжэмөөр баһа хүнхинэн угтахал...

Цэдэн ГАЛСАНОВ оршуулба.

Немецкэ сэрэгэй гол ехэ гэмтэ ябад… хэгшэдые сүүдлэхэ Нюрнбергдэхи проц…

Июниин 14-эй үдэшын заседани

НЮРНБЕРГ, июниин 14.(ТАСС). Трибуналай үдэшын заседани дээрэ Папенһаа асуулта абалган үргэлжэлбэ.

Асуултаяа үгэжэ эхилхэдээ гитлеровскэ хүдэлөөнтэй Папенай холбоотой байһанаа мэлзэжэ ороһон дээрэһээнь харахада, гитлеровскэ нюуса муухай үгэсөөндэ ахалагша хабаадагшадай нэгэн болохо Папенай энэ процесс дээрэ ямараар бэеэ харуулха гэжэ шиидэһэниинь эли тодо болоно.

Сүүдлүүлэгшэ болбол германска империин һүүлшын канцлернуудай нэгэн байһан туладань тэрэнэй өөрынь… жо байһан правительство тушаа… жэя хэлэхын зүбшөөл Трибунал… һан байха юм. Тэрээнэй кабине… ябуулга болбол Трибуналай уста… хэлэгдэдэг гэмтэ ябадалнууд… ямаршье һэжэг түрүүлхэ ёһо… Папен этигүүлхые оролдоно.

Үмөөрэгшын зүгһөө саашань… һаа асуулта абаха ябадал июни… до болохо удаадахи заседани… хойшолуулагдаба.

Атомна энергиие хинаха тухай Нэгэдэм… нацануудай комиссиин заседани

НЬЮ-ЙОРК, июниин 15. (ТАСС). Атомна энергиин хүгжэһэн ябадал дээрэһээ гараһан асуудалнуудые хэлсэн үзэхын түлөө ба атомна бомбые бүтээн гаргаха ябадалда хиналта байгуулхын арга методүүдые бэдэрэн олохын түлөө атомна энергиие хинаха Нэгэдэмэл нацануудай комиссиин заседани үсэгэлдэр Нью-Йоркдо нээгдэбэ.

Иимэ комиссиие байгуулха тухай Генеральна Ассамблейн тогтоолой ёһоор тус комисси болбол аюулгүйн Соведэй 11 членүүдэй түлөөлэгшэд ба мүн Канадын түлөөлэгшэһөө бүридэнэ.

Нэгэдэмэл нацануудай организациин генеральна секретарь Трюгве Лиин эхилэлтын үгэ хэлэһэнэй һүүлдэ Холбоото Штадуудай делегат Барух гэгшэ үгэ хэлэжэ, атомна энергиин талаар ябуулагдажа байгаа али бүхы ажал-ябуулгануудые хинамжалха уласхоорон… низациие байгуулха тухай … Штадуудай дурадхалые табиһан…

Барухын үгэ хэлэһэнэй һүү… мисси болбол хэлсэхэ зүйлнүү… зуурада баталһан байха юм, … түрүүшын зүйл гэбэл тус ком… түрүүлэгшые бариха ябадалай … римтэнуудые баталха ябадал бол… рухын оруулһан дурадхалай ё… миссиин түрүүлэгшэ болбол һа… һэлгэжэ байха ба английска а… журамаар һунгаадажа байха ёһ… жэ комисси тогтообо. Энээнэй … Австралийска делегат Эватт гэ… һара соо түрүүлэгшын уялга … ороно.

Хэлсэхэ зүйлэй удаадахи пу… Генеральна Ассамблейн январ… резолюциие хаража үзэхэ ябада…

Американска морягуудай илалта

НЬЮ-ЙОРК, июниин 15. (ТАСС). Июниин 14-эй эгсэ хахад һүни 200.000 американска морягууд ба ашаа тээгшэд забастовко эхилбэ.

Забастовкын эхилһэнэй һүүлдэ удаа-пьегүй морягуудай комитедэй түрүүлэгшэнэр Каррэн ба Бриджес гэгшэд забастовкые болюулха тухай хэлсээн түйлагдаба гэжэ хэблэлэй түлөөлэгшэдтэ мэдээсэбэ. Энэ хэлсээн болбол морягуудай „үзэгдөө дуулдаагүй илалта" мүн болоно гэжэ тэдэнэр мэдүүлбэ. Энэ илалта болбол хүдэлмэришэдэй нэгэдэл ба бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэдэй зүгһөө тэдэндэ үзүүлэгдэ… жэлгын ашаар түйлагдаһан … жэ Каррэн ба Бриджес тэмдэг… хэлсээнэй ёһоор морягууд бол… нууд дээрэ 40 частай хүдэлмэр… дели тогтооһон ба энэ жэлэй … 1-һээ эхилээд хүдэлмэриингөө … дээрэ һара бүхэнэй 17,5 долла… тэ түйлаһан, воскресениин үд… дээрэ хүдэлмэрилһэнэйнгөө т… бүхэнэй 1 доллар нэмэлтэ түл… ха ябадал түйлагдаһан бай… Каррэн ба Бриджес баһа мэдү…

США-гэй элитэ ажал-ябуулагшад гадаа… политикын асуудалнууд тушаа хооронд… арсалдана

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). Ассошиэйтед пресс агентствын корреспондентын Вашингтонһоо мэдээсэһэнэй ёһоор сенатда бии боложо магад хатуу шанга пренинүүдэй аюул болбол шэнэ Парижска зүблөөнэй урда тээ Бирнсын ябуулжа байгаа гадаадын политикые сенатда дэмжүүлхэ һэдэлгэһээ арсахые США-гэй правительствые баалаба. Сенадай лидернүүд Бирнсын политикые дэмжэһэн тухай хэлэгдэһэн резолюциин проектые зарим нэгэн сенаторнуудта барюулба.

Мүн энэ корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор Бирнс ба сенаторнууд Коннэли ба Ванденберг гэгшэд сенадай энэ резолюци тушаа шиидхэбэри гаргахынь хүсэһэн болобошье, һүүлдэжэ ерэхэдээ сенат болбол тус резолюциие оппозицинууд ба пренинүүдгүйгөөр һайшаахагүй бэзэ гэжэ айһан дээрэһээ сенадай һайшаал абаха түсэбые өөһэдөө арсаха ушартай болобо. Корреспондентын хэлэһэнэй ёһоор энэ мэтын оппозици зайлашагүй бии боложо магад. Сенатор-демократ Пеппер (Флорида штадһаа) Бирнсын мүнөөнэй гадаадын политикые сенадай зүгһөө һайшаалгые түйлаха ямаршье һэдэлгэдэ эсэргүүсэн тэмсэхэб гэжэ корреспондентдэ мэдүүлбэ.

Мүнөө үедэ Бирнс хадаа ородто харша политикые даамгайгаар ябуулжа байна гэжэ Пеппер баһа мэдүүлбэ. Энэ политика болбол муу һаналтайгаар ябуулагдана гэжэ хэлэжэ шадахагүйб, теэд эсэстээ ошоходоо тэрэ болбол ородто харша ба Англиие дахаһан политика болоно. Манай лидернүүд болбол английска үе заяанай политикые дамжадаг ба орошуудай үе үедэ хэн эрмэлзэлгэдэ эсэргүүсэн арсадаг байна. Правительствын гадаадын политикые зүбшэн хэлсэхэ ямар нэгэн һэдэлгэдэ эсэргүүсэн һэнэй ушаргүй гэжэ Пеппер мэдүүлбэ. Мүнөө үедэ Бирнсын политикые һайшаалгаха һэдэлгэ харбаа гэгдэжэ һаа, „энэнии холоо һэрээр болбол пандорын хайрсагые нээбэбди гэжэ (гү, али хорото хүсэнүүдые сүлөөлбэбди) гэжэ найдахада болохо".

Хамагай түрүүн сенадаар политикынь һайшаалгаад, саашадань Парижска зүблөөн дээрэ Бирнсын позициие бэхижүүлхые правительствын найдажа байһанинь корреспондентын мэдээсэлһээ харагдана.

США болбол Парижска … сад уласхоорондын зү… дээрэ дотоодын ба гадаа… литикануудай асуудалну… орон соо арсалдаанууд … дээрэһээ нилээдгүй һула… гэжэ правительствын … байһан тухай заабари… зүблөөнэй бүри урда тээ … юм. Гүрэнэй секретари… шо Ачесон гэгшэ Брин М… леджидэ июниин 11-дэ үг… хэдээ энэ һанал бодомжо… руулжа иигэжэ мэдүүлһэ… „Хэрбээ орон соогоо ар… нуудтай ба буһалгаануудта… һаа, хилын саана бидэнэр… хала нүлөөлэлгые барижа… хагүйбди, теэд манай … нууд ямаршье үрэгүй боло… ветскэ Союз тушаа гүрэнэ… таментын политикые сена… пер гэгшын шүүмжэлһэ… наймаа худалдаанай мини… лес гэгшэ Бирнсын һана… жонуудые һайшаанагүй … дээсэлдэ зарим хуулита … илангаяа ехээр һанаага… гэһэн заабари бии.

Правительственна кр… ба конгрессын кругу… барисаатай „Нью-Йорк … трибюн" газетын Ваш… корреспондент Эндрю… Трумэн, Бирнс ба В… гадаадын политика тух… дэжэ, „Пеппер ба Уолл… тэдэниие нэгэ һаа дах… һаа саашаа зайлаад бай… хүсэнэд" гэжэ июниин 2… сэбэ.

„Түмэр хүшэгэ" гэһэ… дые хэрэглэлгэ болбол … нууд тухай зүүн Европ… риканска корреспон… һаагүй мэдээсэжэ шад… һан баримтые далдал… ломоо үгэнэ гэһэн мэ… жэ гэрэй департамент … жэ радиогоор шэнжэл… гэжэ үнэгэргэжэ ведом… ниие гэмнэбэ. Меморанд… лигата ябадалаа һаад… лита нюур болбол тии… та хуулита американска… да американска хэблэл… радиостанцинуудай … жэлгэ абахаар эрмэл… Стил мэдүүлбэ.

Харюусалгата редактор Д. Д. ЛУ…

Гэр байрын управленинүүдтэ ёһотой гурим байгуулха шухала

Городой гэр байрын хэдэн олон управленинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй зүгһөө ажалшадта анхарал сэдьхэлгүйгөөр ба олонхидоо хойрог шэрүүнөөр хандадаг ябадал заншал болоошоо гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй. Эдэ ямхи зургаануудта ажалай жаяг зэрюушан тон муугаар табигданхай. 13—18-дахи участогуудай домоуправленинүүдэй гэр байрань тон муухай, болбосон бэшэ байхаһаа гадна, эндэ ерэһэн хүн зоной һууха газар үгы байдаг юм. Домоуправуудань эндэ хэрэгтэй ерэһэн хүнүүдтэ тон шэрүүнөөр хандадаг байна. Мүн эдэ управленинүүдтэ гомдолой дэбтэр байдагүй ба ажалшадай гомдолые бүридхэхэ ябадал огто үгы.

7-дохи участогой домоуправ Зиновьева, 22-дохи участогой домоуправ Красноярова, 8-дахи участогай домоуправ Бабушкина, 9-дахи участогай домоуправ Андреева гэгшэд хүдэлмэридээ саг үргэлжэ гээгдэжэ ерэдэг байбашье, тэдэндэ ямаршье хэмжээ абтанагүй. 20-дохи участогай домоуправ Куликовада тэрэ участогто байдаг хүнүүдэй дүрбэн үдэр үргэлжэ уулзээгүүр, үдэдэ, үдэшэ ерэхэдэнь Куликова гэртэ өөрынгөө хүдэлмэриин газарта байдаггүй байба. Энэ дүрбэн үдэр соо Куликовагай хаанашье ябаһаниие мэдэхэ хүн байдаггүй.

3-дахи участогай домоуправлениндэ домовой книгэнь хахаража, натаг болошоһон дээрэһээ энэ участогто байдаг зоной башалгэдэ ороһоной тэмдэг паспорт дээрэнь бии байбашье, книгэ дээрэнь олдодоггүй. Нэгэшье домоуправлениндэ хүдэлмэриин түсэб гэжэ байхагүй.

Мүн городской байрын управлениндэ хэрэг ябуулга һайнаар табигданхай гэжэ хэлэжэ аргагүй. Эндэ ажалшадай хэрэгсэлдэ ёһо тэды хандадаг ба домоуправуудаа огто хүтэлбэрилдэггүй байна.

Ажалшадай депутадуудай городской совет болбол городской байрын управлени ба мүн домоуправленинүүд тухайгаа хатуу хэмжээнүүдые абажа, тэдэндэ ойрын саг соо бүхы дутагдалнуудые усадхахые дурадхаба. Домоуправлени бүхэндэ гаршаг байгуулха, эндэ ерэгшэдые хүлеэн абаха сагай расписани зохёохо, ажалшадай гомдолые 3 хоногой болзор соо хаража үзэдэг болохые дурадхагдаба. Мүн документнүүдые нарилаар хадагалхые ба бүхы домоуправленинүүдтэ зохистой гурим байгуулхые хатуу шангаар эригдэһэн байна.

А. ТАРСКИЙ.

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС, Улан-Удэ, Үнэн), ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23, АТС—1-80; зам. редактора—23; ответ секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской … сельского хозяйства—3-23; культуры и быта, промышленности и транспорта—4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв.); об'явлений—2-64 (2 зв.).

Н—0064Л.

Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. Тираж…